ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

С-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

(878) | 1955 оной ноябриин 25, пятница | Сэн 20 мүнгэ

Малай үбэлжэлгые мхитэйгээр үнгэргэхэ

н үнгэрэгшэ жэлдэ манай кын хүдөө ажахын хүдэлшэд партиин ЦК-гэй январумэй даалгабариие болзорид дүүргэхын түлөө тэмсэн, шат шэмэ дээшэлүүлхэ тарим тэды амжалта туйлаа. ашаар колхозууд болон совүрэндэ ноohо, hү тушааха, а түсэбөө болзорhоонь урид тиихэдэ 1954 онойхидо орраггүй ехэ ноohон, hүн гүшаагдаа. Урда жэлнүүдэйодоо мяхан мүн лэ ехээр жахын жэл соо олон колхоэли аймагууд малай ашаг эшэлүүлхэ хүдэлмэри hайулаа.

андаа түшэглэн, ажахын лдэ бүри ехэ амжалта туйилго партийна болон советуудай, колхозууд, МТС-үүд вхозуудай үмэнэ табигдана. дэ эдлүүрнин газарай 100 хэндэ колхозууд 40 центозууд 45 центнер hү, 13 цен, 85 килограмм ноohо абаотой. Дунда зэргээр респубор үнсэн бүриhөө 1200 литр даха, хонин бүриhөө 2,5 ки ноohон хайшалагдаха ёhо зорилго бэелүүлхэ арга боүрэн бии гэжэ түрүү ажа, түрүү малшад, hэалишадуршэл тодорхойлно.

мал харууhалгын эгээл хатай саг ерэбэ. Малай үбэуhа зүбөөр эмхидхэхэ гээшэ шухала асуудал мүн. Тииколхозууд болон МТС-үүд, лажалай хүдэлмэрилэгшэд тын эхилхэhээнь хойшо мауhа зүбөөр эмхидхэхын түхо хэмжээ абаха ёhотой. сатта миин лэ малайнгаа үл , бүрин бүтэнөөр ондо н түлөө тэмсэхэ бэшэ, харин тэдэнэй ашаг шэмые доогүйн түлөө тэмсэхэ ёhотой.

эй аймагай олон колхозууд үбэлжэлгэдэ бараг hайнаар жэ, үнеэдээ байрадань байлэлүүлээд hаахаар бэлэдхээ. б колхозуудта нүүдэл элекци байгуулжа, фермэнүүдал ехэтэй хүдэлмэри механа байна. Эдэ бүгэдэ ехэ тай.

ье, олон газарта малай үбэл муугаар бэлэдхэhэн байна. корреспондентын мэдээсэhэор Бичурын аймагай олон дта малай үбэлжэлгэдэ бэрагүй муу. Бичурын МТСата Калининай нэрэмжэтэ э хараад үзэе. Эндэ маашаг шэмэ мүртэйгөөр дээй, тоо толгойншье олошорЭнээнэй гол шалтагаан юуб малажал хуушанай аргаар дэт зандаа. Мүнөөшье энэ ехэ задагай зайданаар үбэажа байна. Жэлhээ жэлдэ озойхид үбhэ тэжээл багадаг. Мүнөөшье баhа тиимэ. байhан үбhэ тэжээлээ бойгоор гаргашалхын тулада оролдоногүй. hүритэй үбhэ рёолотдоогүй, поли дээгүүр омониинь хүсэд суглуулагдаагүй байhаар. Мүн малай фермэнүүдтэ хүдэлхэ хүнүүд хүсэд олдоодүй. Энэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд эдэ дутагдалнуудые дары зайсуулха хэмжээ энэ дары абаха ёhотой. Мүн Закаменай, Ториин, Мухаршэбэрэй болон бусад аймагууд малай үбэлжэлгые ехэ дутагдалнуудтайгаар угтаба. Эдэ бүгэдые бултыень усадхаха шухала.

Үбhэ тэжээлые бодомжотойгоор гаргашалха хэрэгтэй. Түбхын түрүүндэ колхозуудта бии байhан бүхы үбhэ тэжээлые бүридхэлдэ абажа, тэжээл, тэрэ тоодо силос гаргашалха түсэб табиха ёhотой. Тиигэжэ үбhэ тэжээлые түсэбэй ёhоор гаргашалха шухала. Малай фермэ, гүүртэ, хонишодой бригада бүхэн үбhэ солоомоёо уридшалан буйлуулжа, амтаруулжа малда эдюулхэ, мүн концентрированнэ тэжээлые үйрүүлжэ үгэхэ ёhотой. Үнгэрэгшэ жэлдэ зарим колхозууд (Ехэ-Куналейн, Хонхолойн МТС-үүдэй) солоомо буйлуулжа, шэмэтэй болгожо (известковани) малда эдюулhэниинь үнеэдынь hү орohон байгаа. Мүнөө жэлдэ энэ аргые хаа хаанагүй үргэнөөр хэрэглэхэ шухала. Колхоз бүхэн мүнөө үбhэ солоомоёо малай гүүртэ, фермэнүүдэй газаа зөөхэ, тэрэниие урилтэдэ оруулхагүйн тулада hайн харуул табиха уялгатай. Мүн колхозуудай правленинүүд үбэлдөө малай бэлшээриие зүбөөр эмхидхэхэ асуудалда, илангаяа үбэлэй сагта хонидые бэлшээн адуулха хэрэгтэ hаналаа табиха ёhотой. Үбэлдөө бэлшээридэ ябадаг гүүртэ, отарануудай малшадые хубсаhа хунараар, эдеэ хоолоор хангаха хэрэгтэй.

Мүнөө олон газарта малай байрануud дутуу, ехэнхидээ хуушанай түхэлэй мүртөө үшөө хүсэд заhагдаагүй, дулаалагдаагүй байна. Тиимэhээ энэ хүдэлмэриие хаа хаанагүй тон hаяар дүүргэхэ, тиихэдээ малай байра бүхэндэ кормушкануудые түхеэрхэ хэрэгтэй. Мүн малай үбэлэй уhалуури колхоз бүхэндэ hайнаар эмхидхэгдэхэ ёhотой. hүнэй-товарна фермэнүүдтэ тодхогдоhон автоуhалууриие заатагүй хүдэлгэхэ шухала.

Үбэлэй сагта малай фермэнүүдтэ хүдэлхэ хүнүүдые саг соонь оложо табиха, тэдэниие байра байдалаар хангаха шухала. Колхозуудай правленинүүд, партийна организацинууд энэ хэрэгтэ онсо анхаралаа хандуулха ёhотой. Гадна үбэлдөө малшадай культурна эрилтые хангаха, тэдэнэй дунда политическэ хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй.

Мүнөө үбэлэй хүйтэн болобо. Аймагуудай партийна, советскэ органууд, колхозууд, МТС-үүд болон совхозууд үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлэй дутагдалнуудые дары усадхажа, энэ жэлдэ малай үбэлжэлгые hайнаар эмхидхэхэhээ гадна малай ашаг шэмые доошолуулхагүйн түлөө тэмсэхэ ёhотой.

Партиин съездын хүндэлэлдэ мүнөө хаа хаанагүй социалистическэ мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Энэ мүрысөөндэ оролсоhон малшад түрүү зэргэдэ ябахын, гүрэндэ hү, ноohо, мяха, үндэгэ ехээр үгэхын түлөө тэмсэхэ байна.

Ородой түрүүшын революциин 50 жэлэй ойдо

-1907 онуудай үедэ болоhон түрүүшын революциин 50 ойе республикымнай ажалэнөөр тэмдэглэнэ.

иин горкомой библиотекэдэ ой революцида хабаатай но болон зурагуудай выставкэ гдээ. Пропагандистнуудта, нуудта, лекторнүүдтэ, маркленинскэ теори бэеэ даагаад шадта туhаламжа болгон, уд тэндэ суглуулагданхай. удай выставкэдэ «1905—нуудай революци тухай», ратическа революцида сомократиин хоёр тактикэ В. И. Ленинэй зохёол. В. Сталинай зохёолнуугэдэхи том, В. В. ВоровОродой түрүүшын революци шэлэгдэмэл зохёолнууд» бо- «Новая жизнь», «Пролетакэ большевистскэ газетэнүүд омууд, Ородой түрүүшын ре 50 жэлэй ойдо зорюулан документнүүд, тус револю- московско большевигүүhан листовконууд, агитаюкнодууд ба бусад харуулhан зурагай выставкэ угаа hонирхолтой. Тэндэ революциин урда тээ Россин ямар байhан тухай, Россида революционно хүдэлөөнэй бүри шангадаhан (1901—1904 онууд), РСДРП байгуулагдаhан тухай, революциин эхин тухай, РСДРП-гэй III съезд ба марксистска партиин тактическа үндэhэ hууринууд тухай, революциин саашадаа хүгжэн ургаhан (1905 оной хабар ба зун) тухай, 1905 оной октябрьда болоhон бүхэроссийска политическэ стачка, хүдэлмэришэдэй депутадуудай Соведүүд тухай эли тодоор зураглан харуулагдана. Мүн зэбсэгтэ восстани бэлэдхэлгые, 1905—1907 онуудай үедэ хүдэлмэришэн-таряашанай хэhэн революционно тэмсэлые, арадай түрүүшын революциин уласхоорондын удхашанарые тусгаар зурагууд ба плакадууд харуулна.

(Note: the paragraph above begins with «1905—1907 онуудай революциие» in the second column.)

Тус революциин 50 жэлэй ойдо зорюулагдаhан лекци уншагдана. Ородой түрүүшын революцида хабаадагшадтай уулзалга хэгдэхээр 1905—1907 онуудай революци тухай мүн уранhайханай номуудай выставкэ эмхидхэгдэхээр хараалагдана.

Н. А. Булганинай, Н. С. Хрущевой Индидэ ошоод байhан тухай

Индиин республикын парламентын заседани дээрэ Н. А. БУЛГАНИНАЙ ноябриин 21-дэ хэлэhэн үгэ

Хүндэтэ господин Түрүүлэгшэ!

Парламентын гэшүүд хүндэтэ господинууд!

Энэ үндэр трибунаhаа үгэ хэлэхэ арга боломжын намда олгогдоhоной түлөө түбхын түрүүндэ гүнзэгы баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт, энээниие намда үзүүлэгдэhэн ехэ хүндэлэл гэжэ тоолоноб. **(Альга ташалга боложо, удаан үргэлжэлнэ).**

Танай алдарта столица Делиин гражданинуудтай уулзаха зуураа, бидэнэрые хаа хаанагүй халуунаар, үнэн зүрхэнhөө угтажа байhанай түлөө манай баясхалангые тэдэнэртэ, танай правительствода хүргэhэн байгааб. Бидэнэр советскэ арадай нэрэhээ Индиин агууехэ арадые хани ёhоор амаршалжа, hайн hайханиие хүсэhэн байгаабди **(Альга ташалга болоно).** Рамлилын талмай дээрэhээ бидэнэрые амаршалжа байhан олон зуугаад мянган ханинарые харахадаа бидэнэрэй, танай айлшадай сэдьхэл гүнзэгыгөөр доhолжо байгаа гэжэ хэлэхые хүсэнэб. Нэгэн hанал, үнэн сэдьхэл, арюун hайхан hаналай хүсэн хадаа Индиин арад советскэ арадай үнэн ба сэхэ ханинь мүн гэжэ бидэнэртэ туйлай ехэ хүсэтэйгөөр харуулаа. Энэ хани барисаанай урган гүнзэгырхын тулада советскэ хүнүүд өөhэдынгөө талаhаа бүхы шадалаараа оролдохо байна. **(Альга ташалга боложо, удаан үргэлжэлнэ).**

Манай арадуудай хоорондын хани барисаан холо урда сагhаа эхилэнхэй юм. Табан зуу шахуу жэлэй урда тээ, европейскэ түрүүшын корабльнуудай танай оронoй эрьедэ хүрэжэ үшөө ерээдүй байха сагта ородой аяншан Афанасий Никитин Индидэ ерэhэн ба хэдэн жэл байжа, халуунаар дурлаhан энэ гайхамшагта орон тухайгаа тэрэ сагайхяар элитэ ехэ зохёол бэшэhэн байна. Энэ хадаа ородуудай түрүүшынхээ «Индиие нээhэн» ябадал болоно.

Манай оронуудай хоорондо байгуулагдаhан холбоон саашадаа бэхижэн хүгжэhэн байна. Индидэ зорюулагдаhан зохёолнууд Россида хэблэгдэдэг болоо. Танай орон тухай мэдээнүүд болон ойлгомжые ород хүнүүд мүн тэрэшэлэн танай гайхамшагта литератураhаа абадаг байгаа. Индийскэ уранзохёолшодой номуудай, тэрэ тоодо индийскэ агууехэ поэт ба драматург Калидасын зохёолнуудай түрүүшын оршуулганууд бүри XVIII зуун жэлэй үедэ Россида хэблэгдэhэн юм. **(Альга ташалга болоно).** Саашадаа индийскэ эпосэй зохёолнуудай оршуулганууд үргэнөөр дэлгэрээ hэн. **(Альга ташалга болоно).**

Манай оронуудай арадуудай хоорондын холбоо барисаан ба бэе бэеэ ойлголсолго Росси дотор Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин илаhанай hүүлээр бүри ехээр бэхижээ. Манай революциин соносхоhон арадуудай тэгшэ эрхэтэй байха ба бэеэ даанхай болохо принципүүд бусад оронуудта, мүн тэрэ үедэ колониальна дулдыдаги байдалда байhан Индидэшье үргэнөөр суурхан hайшаагдаhан байгаа.

Колониальна дарлалтада эсэргүүсэн, өөhэдынгөө эхэ оронoй бэеэ даанхай байдалые hэргээхын түлөө танай арадай хэhэн шэн зоригто, эрэлхэг тэмсэлые советскэ хүнүүд өөhэдынгөө талаhаа бүхы сэдьхэлээрээ hайшаадаг байгаа. **(Альга ташалга болоно).** Индийскэ национальна хүдэлөөнэй элитэ ехэ вождь Махатма Гандиин идейнүүд ба хүтэлбэри энэ тэмсэлдэ ехэ удхашанартай байгаа гэжэ мэдээжэ. **(Альга ташалга боложо, удаан үргэлжэлнэ).**

Инди тушаа — тэрээнэй түүхэ, культура, арадай ажабайдал тушаа, танай орон дотор бэелүүлэгдэжэ байгаа хубилалтанууд тушаа Советскэ Союз дотор туйлай ехээр hонирхогдоно. Культурын, искусствын, наукын, спортын талаар СССР Инди хоёрой хоорондо хэлбэришэгүйгөөр үргэдэжэ байгаа холбоо барисаан энээниие гэршэлжэ үгэнэ. Манай орон дотор харуулагдаhан индийскэ кинофильмнүүд болон советскэ городуудта үнгэргэгдэhэн индийскэ выставкэнүүд элитэ ехэ амжалтатай байгаа **(Альга ташалга болоно).**

Советскэ хүнүүд индийскэ уранhайханай литература тушаа мүн лэ ехээр hонирходог байна. **(Альга ташалга болобо).** Манай орон дотор нэгэнтэ бэшэ хэблэгдэhэн, Рабиндранат Тагорой гайхамшагта зохёолнууд мүнөө тэрэнэй зохёолнуудай тусхай суглуулбари болгогдоод хэблэгдэжэ байна. СССР-эй Наукануудай академи Индийскэ агууехэ поэт Тулси Дасай зохёолнуудые хэблэжэ гаргаа. **(Альга ташалга болоно).** Элитэ ехэ уранзохёолшо Прем Чанд болон бусад хэдэ хэдэн уранзохёолшодой номууд оршуулагдаад, хэблэгдэжэ гараа. Господин Неругэй «Индиие нээлгэ» гэжэ ном ород хэлэн дээрэ гараа. Советскэ уншагшад танай орон тухай шэнэ ба hонин юумэнүүдые энэ ном coohoo олоор ойлгожо абаа. **(Альга ташалга болоно).**

Манай оронуудай хоорондо улам хүгжэжэ байгаа культурна харилсаан танай эртэ урда сагай культурын бүхы олон янза түхэлые советскэ хүнүүдтэ нээжэ үгэнэ, дэлхэйн цивилизацида Индиин оруулалта тухай ойлгуулна, индийскэ арадай мүнөөнэй культурна ба научна баялигуудтай бидэниие танилсуулна. **(Альга ташалга болоно).** Эдэ бүгэдын ямар удхашанартай байдаг тухай ба оюун бэлигэй баяжалгада али зэргэ ехэ туhа нэмэри үзүүлжэ байhан тухай хэлэлтэгүй.

Индиин Премьер-Министр Джавахарлал Неругэй манай орондо ошожо ерэhэн ябадал Советскэ Союз Инди хоёрой хоорондын хани ёhоной харилсаае хүгжөөн бэхижүүлхэ хэрэгтэ тон ехээр туhалаа, советскэ хүнүүд айлшанаа халуунаар амаршалhан байна. **(Альга ташалган болоно).** Господин Неругэй СССР-тэ ошоhон ябадал манай арадта ехэ ба дурасхаалта событи болоо. Тэрээнэй айлшалалгын эсэстэ манай оронууд бэе бэеhээ ехэ юумэндэ hураха, харилсан ажаллалгаhаа бага бэшэ аша туhа абаха байна гэжэ бүри эли тодо болоо. **(Альга ташалга боложо, удаан үргэлжэлнэ).**

Мүнөө үедэ Инди Советскэ Союз хоёрой хоорондын харилсан ажаллалга элдэб шэнжэтэй байна, энэ харилсан ажаллалга культурна харилсааhаа гадна, экономическа талада, мүн эб найрамдал бэхижүүлхэ, уласхоорондын түгшүүрилые hуларуулхын түлөө тэмсэлэй асуудалнуудта хамаарна. hүүлшынхи тушаань нилээд дэлгэрэнгыгээр тогтожо хэлэхые хүсэнэб.

Манай ажабайhан саг үе хадаа агууехэ хубилалтануудай ба хүн түрэлтэнэй культурна болон материальна арга боломжонуудай үзэгдөөгүй ехээр hалбаран мандаха зам гаргагша научна нээлтэнүүдэй саг үе гэжэ мэдээжэ. Бидэнэр бултадаа энэ ушарые хараадаа абаха уялгатайбди. Гэхэтэй хамта, түүхын хүгжэлтын ябасые гэдэргэнь татаха, хүнэй оюун ухаанай нээhэн нээлтэнүүдые арадуудта харшаар ашаглаха, наука ба техникын туйлалтануудые культурна болон материальна үнэтэ зүйлнүүдые hандараалгада, олон миллион хүнүүдые хюдалгада зорюулха гэhэн хархис хүсэнүүдэй hэдэлгые хараадаа абангүй байжа болохогүй. Энэ ушар хадаа эб найрамдалай хуби заяанай түлөө онсо харюусалгые арадууд, парламентнууд болон правительствонуудта, даалгана. Советскэ арад, Советскэ правительство энэ харюусалгые гүйсэд ойлгоно, эб найрамдал ба прогрессые хамгаалхын тулада бүхы шадалаараа оролдоно. **(Альга ташалга болоно).** Энэ хэрэгтэ манай арадуудай, манай правительствонуудай замууд ондо ондоо тээшээ асатадаггүй байhан ушар хадаа советскэ хүнүүдые гүн ехээр баясуулна. **(Альга ташалга боложо, удаан үргэлжэлнэ).**

Эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ Индиин оруулалтые советскэ арад үндэрөөр сэгнэнэ. **(Альга ташалга болоно).** Индиин, Хитадай Арадай Республикын, Советскэ Союзай хамтын оролдолгын ашаар Корейдэ эблэрэлгэ туйлагдаа, Индо-Хитадта дайнай түймэр унтараагдаа. Нэгэдэмэл Нацануудай Организаци дотор хуулита hуурииень Хитадай Арадай Республикада олгохын түлөө Инди эдэбхитэйгээр тэмсэнэ. Индиин правительство КНР-эй национальна интересүүд болон хуулита эрхые хараадаа абан, Тайвань тухай асуудалые эбэй ёhоор шиидхэхые дурадхана.

Азиин ба Африкын оронуудай түрүүшын конференциие үнгэргэхэ үүсхэл гаргагшадай нэгэниинь Инди байhан ба тэрээниие үнгэргэлгэдэ элитэ ехэ үүргэ дүүргэhэн байна. Бүгэдэниитын эб найрамдал бэхижүүлхэ, эб найрамдалда дуратай дэлхэйн хоёр түбиин арадуудай эрхые ба национальна интересые хангаха хэрэгтэ энэ конференци айхабтар ехэ удхашанартай байгаа.

Атомна ба водородно зэбсэг хорихо тухай, яаралтайгаар зэбсэгжэлгэдэ мүнөө гаргашалагдажа байгаа туйлай ехэ мүнгэ зөөриие амгалан байгуулалтын хэрэгтэ хэрэглэхэ зорилгоор буу зэбсэг хороохо тухай асуудал тушаа Индиин правительствын хараа бодолые Советскэ Союз мэдэнэ, халуунаар hайшаана.

Сэрэгэй хархис блогуудые байгуулха политикада эсэргүү, хамтын эб найрамдалые ба уласхоорондын проблемэнүүдые хэлсээнэй ёhоор шиидхэхэ арга методые хамгаалгада зорюулагдаhан, Индиин правительствын оролдолгые Советскэ Союзай арадууд гүнзэгыгөөр хүндэлдэг. **(Альга ташалга болоно).**

Алдарта табан принципhээ үндэhэлhэн советско-индийскэ харилсаан хадаа социально-политическэ элдэб системэтэй гүрэнүүдэй амгалан ёhоор зэргэлэн ажабайха ба хани ёhоор харилсан ажаллаха арга боломжо тухай хараа бодолой зүб байhые лабаар баталжа үгэнэ. Энэ шухала хараа бодолые hайшаан баримталагшадай тоо мүнөө улам олошорно, тиин уласхоорондын проблемэнүүдые хэлсээ хэжэ, эбэй ёhоор шиидхэхэ хэрэгтэ мүнөө эсэргүүсэжэ байгаашадай, өөhэдынгөө гадаадын политикые хүсэ баримталан ябуулхые үшөөл оролдожо байгаашадай олонхинь энэ хараа бодолые баримталдаг болохо байха гэжэ найдажа байhанаа хэлэхые хүсэнэб.

Советскэ Союзай гадаадын политика хадаа эб найрамдалай ба арадуудай хоорондын хани барисаанай политика, эб найрамдалай түлөө, дайнда эсэргүү, бусад гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ гадаадаhаа али нэгэн аргаар оролсохо ябадалда эсэргүү эдэбхитэй ба шууд сэхэ тэмсэлэй политика мүн. **(Альга ташалга болоно).** Бидэнэр манай агууехэ багша В. И. Ленинэй захяае бэелүүлэн, бусад арадуудые хүндэлэлгын принципүүдые, бүхы арадууд өөhэдынгөө хүсэл зоригтой ба интересүүдтэй зохилдуулан национальна бэеэ даанхай байдалаа хүгжөөхэ эрхэтэй гэhэн эшэ үндэhэ баримталан, өөhэдынгөө политикые ябуулдагбди. **(Альга ташалга болоно).**

Ямаршье агресси хадаа арадуудай сэдьхэл hанаанда ба нэрэ түрэдэ тараанагүй, туйлай ехэ материальна үнэтэ зүйлнүүдые ба дэлхэй дээрэ эгээ үнэтэй юумые—хүнэй ами наhые усадхаха ябадалда хүргэнэ гэжэ Советскэ Союз тоолодог. Тиимэhээ бидэнэр уласхоорондын арсалдаата проблемэнүүдые шиидхэхэ зэбсэг болгогдодог дайниие эрид буруушаанабди, шиидхэгдээгүй асуудалнуудые хэлсээ хэжэ, эбэй ёhоор шиидхэхын түлөө тэмсэнэбди. **(Альга ташалга боложо, удаан үргэлжэлнэ).**

Энэ талаар эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй, тэрэ тоодо Индиин ба Советскэ Союзай хамтын оролдолго hайн үрэ дүн үзүүлээ, тусхайлбал, дүрбэн гүрэнэй правительствонуудые Толгойлогшонорой Женевскэ Зүблөөнэй дүнгүүдтэ нүлөөгөө үзүүлээ. Энэ зүблөөн харилсан ажаллалгын оршон байдалда үнгэржэ, уласхоорондын түгшүүрилые hуларуулха ба дүрбэн гүрэнэй хоорондоо этигэлсэлгые hэргээхэ хэрэгтэ шухала үүргэ гүйсэдхөө. Буу зэбсэг хуряалга, европейскэ аюулгүй байдал ба Германи, Баруун ба Зүүн оронуудай хоорондо харилсаа холбоо хүгжөөхэ гэhэн асуудалнуудые дүрбэн гүрэнэй гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй тодорхойгоор зүбшэн хэлсэхэ замые зүблөөн нээжэ үгөө.

Дүрбэн гүрэнэй гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй hаяхан дүүрэhэн зүблөөн дээрэ Советскэ Союз «Женевын ёhо заншалые» баримталан, эдэ бүхы асуудалнуудай талаар зүбшэгдэhэн шиидхэбэри олохые эрмэлзэhэн байна.

Буу зэбсэг хуряаха тухай асуудалай мүнөө үедэ бүхы хүн түрэлтэнэй анхаралые илангаяа ехээр татажа байhаниинь мэдээжэ, юуб гэхэдэ, юрын түхэлэй буу зэбсэгэй ба мүн хүнүүдые hүрэг олоорнь хюдаха зэбсэгэй ургалта хадаа ерээдүйнгөө байдалай түлөө арадуудай hанаагаа ехээр зобохо ябадалда хүргэнэ.

Советскэ Союз буу зэбсэг хуряахые, атомна болон водородно зэбсэг гүйсэд хорихые хододоо эридэг байгаа, мүнөөшье эриhээр. **(Альга ташалга).** Буу зэбсэг хуряаха проблемые өөрынгөө гадаадын политикын түрүүшын ээлжээнэй зорилго гэжэ тоолон, энэ зорилгые бэелүүлхын түлөө Советскэ правительство хэдэн олон жэлэй туршада тэмсэл ябуулна. Атомна ба водородно зэбсэг хорихо, яаралтайгаар зэбсэглэлгые зогсоохо гээшэ буу зэбсэг хуряалга тухай асуудал дотор гол шухалань гэжэ бидэнэр тоолонобди.

hайн хүсэл харуулан, мүн буу зэбсэгэй ёhотойгоор хуряагдахые, атомна болон водородно зэбсэгэй хоригдохые хүсэн, Советскэ Союз болбол США-гэй, СССР-эй, Хитадай Арадай Республикын, Великобританиин ба Франциин зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хэмжээн тухай асуудалай талаар, мүн тэрэшэлэн атомна ба водородно зэбсэг гүйсэд хорилгые хүсэндэнь оруулха болзор тухай асуудалай талаар баруун гүрэнүүдэй энэ оной эхээр оруулhан дурадхалнуудые зүбшөөhэн байна. Баруун гүрэнүүд буу зэбсэг хуряалгын зүбшэгдэhэн нормын 75 процентын хэмжээндэ хүрэтэр юрын түхэлэй буу зэбсэгэй хороогдохоhоо урда тээ ядерна зэбсэгые хорижо шадахагүйбди гэжэ мэдүүлээ hэн. Теэд бидэнэр энэшье дурадхалыень абаhан байгаабди.

Тэрээнhээ байтагай. Бодото хэрэг гээшэ үгэhөө үлүү юм гэhэн ёhо баримталан, Советскэ правительство өөрынгөө зэбсэгтэ хүсэнүүдые 640 мянган хүнөөр хороохо гэhэн шиидхэбэри абаа hэн, тиин энэ шиидхэбэри мүнөө үедэ гол түлэб бэелүүлэгдээ, энэ хадаа арадуудай бэе бэедээ этигэлсэдэг болохо хэрэгтэ эгээ бодото оруулалта болоно.

Манай дурадхалнууд хадаа нэгэ гүрэнэй нүгөөдэдөө гэнтэ добтолхо ябадалые зайсуулха зорилгоор зохихо гүрэнүүдэй территоринууд дээрэ хиналтын постнуудые байгуулгатайгаар, буу зэбсэг хороолгые, атомна ба водородно зэбсэг хорилгые хинаха бодото hайн системэ байгуулхые хараална. Хиналта тухай асуудалай буу зэбсэг хуряаха тухай гол асуудалтай холбоотойгоор шиидхэгдэхэ ёhотой байhаниинь бидэнэртэ тон эли байна. Буу зэбсэг хороолгые хинаха тухай асуудалые буу зэбсэг хороонгүйгөөр шиидхэхэ гэhэн hэдэлгэ хадаа зүб hайн бодолтой ба арадуудай хүсэлтэй тааралданагүй.

Буу зэбсэг хуряаха, атомна болон водородно зэбсэг хорихо тухай асуудалые зогсошоhон байраhаань хүдэлгэхэ гэhэн манай оролдолгын hайн үрэ дүнгүүдтэ хүргэжэ шадаагүйнь ехэ гэмшэлтэй. Бодото дээрээ США, Англи ба Франци энэ оной эхиндэ оруулhан өөhэдынгөө дурадхалhаа мүнөө арсаhан байна. Буу зэбсэг хуряаха тухай асуудалаар баруун гүрэнүүд буруу бухана, өөhэдынгөө урдынхи хараа бодолhоо арсана, шэнэ дурадхалые оруулжа, буу зэбсэг хуряаха проблемые, наада захыень абахада, арбан жэлээр хойшо татана гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй болоно.

Бэрхэшээлнүүдэй тохёолдобошье hаань, Советскэ правительство атомна ба водородно зэбсэг хорихын, буу зэбсэг хуряаха проблемые шиидхэхын түлөө саашадаашье оролдохо байна. **(Альга ташалга боложо, удаан үргэлжэлнэ).**

Хүндэтэ господинууд депутадууд, Европодохи аюулгүй байдал тухай асуудал тушаа хэдэн ажаглалтануудые хэлэхые хүсэнэб. Европо Индиhээ холо юм, гэбэшье, энэ хадаа тэндэ болоhон событинуудай хэдэн зуун жэлнүүдэй туршада бүхы дэлхэйдэ нүлөөгөө үзүүлhэн район мүн. Дэлхэйн нэгэдэхи ба хоёрдохи дайнай Европодо эхилhыень hанаад үзэхэдэ эли болоно.

Европодо сэрэгэй бүлэглэлнүүдэй бии байhан, тиихэдэ европейскэ хэдэн гүрэнүүдэй территори дээрэ гадаадын сэрэгүүдэй ба сэрэгэй базануудай байhан ябадал бүхы арадуудай hанаае мүнөө зобоохо ёhоороо зобооно. Сэрэгэй блогуудые байгуулха политика хадаа, господин Неругэй энээн тухай нэгэтэ бэшэ тэмдэглэhэнэй ёhоор, эб найрамдал тээшэ, уласхоорондын түгшүүрилые hуларуулга тээшэ бэшэ, харин гүрэнүүдэй хоорондын харилсаанай хурсадалга тээшэ, эсэсэй эсэстэ дайн тээшэ абаашана. Бидэнэрэй мүн лэ тиимэ үзэл бодол баримталдаг байhамнай мэдээжэ **(Альга ташалга болоно).**

Советскэ правительство сэрэгэй блогуудые байгуулха политикада эсэргүүсэнэ, байгуулагдахаяа байгуулагдаhан тиимэ блогуудые усадхахын түлөө тэмсэнэ. Европейскэ бүхы гүрэнүүдэй, мүн Америкын Холбоото Штадуудай хабаадалгатайгаар Европодо аюулгүй байдал хамтаараа сахиха системэ байгуулхые бидэнэр дурадхаабди. Бүри үнгэрэгшэ жэлдэ бидэнэрэй табиhан энэ дурадхалые баруун гүрэнүүд зүбшөөгөөгүй, юуб гэхэдэ, имагта хамгаалалгын зорилгоор байгуулагдаhан хэбэртэйгээр тэдэнэй хэлэдэг Хойто-атлантическа блогые эбдэхэ гэhэн байгаа. Тиихэдэнь НАТО-до орохо хүсэлөө бидэнэрэй элирхэйлхэдэ баруун гүрэнүүд энээнhээмнай арсажа, НАТО хамгаалалгын шэнжэтэй гэhэн өөhэдынгөө баталамжын буруу байhаниие баримталан элишэлhэн, энэ бүлэглэлэй тусгаарлаhан, хархис шэнжэтэйе харуулhан байна.

Энэ ушар байдалые, мүн тэрэшэлэн Германска Федеральна Республикые Хойто-атлантическа блогто оруулhан Парижска хэлсээнэй баталагдаhан ушарые хараадаа абаад, Советскэ правительство ба зүүн-европейскэ бусад гүрэнүүдэй правительствонууд өөhэдынгөө аюулгүй байдалые хангаха талаар нэмэлтэ хэмжээ абаха баатай болоhон ба энэ оной хабар Варшавска договор баталhан байна.

Варшавска договор баталалга батадхагдаhан хэрэг юм, тэрэ хадаа баруун гүрэнүүдэй хараа бодолhоо дулдыдаhан байна, тиин бидэнэр европейскэ аюулгүй байдалай системын байгуулагдаад, Хойто-атлантическа договорhоо ба Парижска хэлсээнhээ баруун гүрэнүүдэй хахасаад байбалынь тус договорhоо тэрэ дары арсахаар бэлэн байнабди.

(Үргэлжэлынь 2-дохи нюурта)

Н. А. Булганин, Н. С. Хрущевой Индидэ ошоод байhан тухай

Н. А. БУЛГАНИНАЙ хэлэhэн үгын түгэсхэл

Сэрэгэй бүлэглэлнүүдые байгуулха ба үргэдхэхэ, мүн гадаадын территоринууд дээрэ сэрэгэй базануудые байгуулха ба байлгаха политика гүрэнүүдэй хоорондоо этигэлсэдэг болохо ябадалда туhалнагүй, арадуудай амгалан хүгжэлтын замда hаад тойбо болоно. Энээниие хараадаа абан, Советскэ Союз Хитадай территори дээрэ байhан Порт-Артуртахи, Финляндиин территори дээрэ байhан Порккала-Уддтахи өөрынгөө базануудhаа арсаhан байна, мүнөө бусадай территори дээрэ сэрэгэй ямаршье база үгы болонхой. **(Альга ташалга болоно).** Харин гүрэнүүдтэ сэрэгэй базатай зарим нэгэн гүрэнүүдэй хэрбээ Советскэ Союзhаа жэшээ абаа hаань, энэнь арадуудай хоорондын харилсаануудтахи түгшүүрилые саашадань hуларуулха хэрэгтэ ехэхэн туhа нэмэри болохо ба «Женевын ёho заншалые» тодорхой хэрэгүүдээр батадхаhан ябадал боложо үгэхэ байгаа. **(Альга ташалга болоно).**

Зарим бүлэгүүдэй өөhэдынгөө бодото ажал-ябуулгада «Женевын ёho заншалые» баримталха дурагүйе эндэ тэмдэглэхэ ушартай бологдоно. Гол түлэб азиатска бэшэ оронуудай орохон, Зүүн-Урдахи Азиие «хамгаалха тухай» договорой организаци гэгдэдэгые үргэдхэхэ ба бэхижүүлхэ hэдэлгэ, мүн тэрэшэлэн Индиин ба Советскэ Союзай хилэ шадар, Дүтын ба Дунда Востогто сэрэгэй блогые байгуулга энээн тухай гэршэлжэ үгэнэ. Инмэ эрхэ байдалда советскэ правительство эб найрамдалай ба уласхоорондын харилсан ажаллалгын дайсадай манёврнууд тушаа онсо hэрэмжэтэй байхые өөрынгөө уялгада тоолоно.

Германи хадаа сэрэгэй блогуудта хабаададаггүй, эб найрамдалда дуратай ба демократическа гүрэниие байгуулха замаар хүгжэхэ гү, али милитаризмые hэргээн бодхоолгын ба баруун гүрэнүүдэй сэрэгэй бүлэглэлдэ оролгын замаар ошохо гү гэhэн германска проблемын шухала асуудалнуудай нэгэниинь болоод байhаниинь арсалтагүй. Европодохи ба бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдал хадаа нэгэдэмэл Германиин түрүүшынь замаар — эб найрамдалай ба демократическа хүгжэлтын замаар ошохыень эринэ. Эдэ интересүүдые баримталан, Советскэ Союз германска асуудалдахи өөрынгөө хараа бодолые тодорхойлно.

Һүүлэй арбан жэлэй туршада байгуулагдаhан Германска хоёр гүрэнэй —олониитын ондо ондоо байгуулалтатай Германска Федеральна Республикын ба Германска Демократическа Республикын бии байhан бодото баримтые мүн тэрэшэлэн хараадаа абанабди. Манай hанахада, Германска проблемые шиидхэлгэ хадаа түбхын түрүүндэ германска арадай өөрынь хэрэг мүн, тиихэдэ агуухэ гүрэнүүдэй зорилго хадаа— эб найрамдалай ба демократическа хүгжэлтын замаар Германиие нэгэдүүлхэ хэрэгтэнь тэрээндэ туhалха ябадал болоно. **(Альга ташалга болоно).**

Ниитэгерманска Соведые— политическэ, экономическа ба германска арадай культурна ажабайдалай талаар, мүн эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэг тушаа бусад гүрэнүүдтэй харилсан ажаллаха талаар мүнөө бии байгаа германска хоёр гүрэнэй оролдолгыень согсолон хүтэлбэрилхэ органиие байгуулха тухай дурадхал Советскэ Союз оруулаа. Эдэ бүгэдэ хадаа германска асуудалые шиидхэхэ, германска арадай национальна интерестэй ба европейскэ аюулгүй байдалай интерестэй зохилдуулан сүлөөтэ hунгуулиие үнгэргэжэ, Германиие нэгэдүүлхэ эрхэ нүхэсэл байгуулгада туhалха байгаа.

Бэе бэедээ этигэлсэлгын ба эб найрамдал бэхижүүлгын оршон байдалые Европодо бии болгохо хэрэгтэ туhалха хэдэ хэдэн шэнэ, шухалаалхамуудые Советскэ правительство hүүлэй хахад жэлэй туршада хэhэн байна. Советскэ Союз Югославитай хани ёhоной харилсаагаа hэргээгээ, тэрэнь амжалтатайгаар хүгжэжэ байна. Австритай гүрэнэй договор баталагдажа, энэ орон саг үргэлжын нейтралитедэй замда орохон байна. СССР ба Германска Федеральна Республика хоёрой хоорондо дипломатическа харилсаа байгуулха тухай хэлсээн түйлагдаа. Советскэ Союзай ба Германска Демократическа Республикын харилсаан тухай договор баталагдажа, ГДР-эй суверенитэ эрхэ бэхижүүлэгдээ. Советскэ правительствын эдэ хэмжээ-ябуулганууд өөhэдөө өөhэд тухайгаа хэлэжэ үгэнэ, тайлбари эринэгүй. **(Альга ташалга болоно).**

Азиин, бүхы Зүүн зүгэй оронуудтахи политическэ оршон байдалай гүнзэгы хубилалта хадаа манай сагай онсо ушар байдал мүн. Зүүн зүгэй арадуудай hэргэжэ, политическэ эдэбхитэ ажабайдалда хамжалгын агуухэ түүхэтэ процесс боложо байна. Энэ процесс түргэн дундаа ябажа байна, тиин тэрээниие зогсоожо шадаха хүсэн байхагүй. Теэд Зүүн зүгтэ боложо байhан агуухэ түүхэтэ дабшалтые обёорхогүйе гү, али тоохогүйе зарим этэгээдүүд мүнөө hэдэнэ. Гэбэшье, энэ дабшалта боложо байхаhаа гадна, уласхоорондын бүхы ажабайдалда түйлай ехэ нүлөө үзүүлжэ байна, саашадаашье зайлашагүй үзүүлхэ юм.

Азидахи мүнөөнэй уласхоорондын оршон байдал ямар шэнжэтэй байнаб гэхэдэ, шиидхэхын тулада ехэхэн оролдолго гаргахые эрижэ байhан хэдэ хэдэн проблемэнүүд тэндэ бии байна. 1954 оной Женевскэ конференциин шиидхэбэритэй зохилдуулан, Индо-Хитадтахи политическэ гуримшуулгын проблемэ hанаа зобооно. Советскэ Союз эдэ шиидхэбэринүүдэй бэелүүлэгдэхын түлөө эсэшэгүйгөөр оролдохо байна. **(Альга ташалга болоно).**

Тиимэ болохолоороо, господинууд парламентын депутадууд, манай гүрэнүүдэй гадаадын политикада нэгэн ниитэ юумэнүүд олон байна. Эсэсэй эсэстэ бидэнэр нэгэ уг зорилго тээшэ: уласхоорондын түгшүүрилые hуларуулха, эб найрамдал хамгаалан бэхижүүлхэ, дайниие зайсуулжа, хүн түрэлтэниие тэрээнэй жэгшүүритэ аюулhаа абарха, амгалаар ажаллаха аргые ба амгалан ажабайдалай баярые арадуудта хангаха гэжэ эрмэлзэнэбди. Энээнhээ hайн hайхан юун байхаб? Энэ арюун hайхан уг зорилгые түйлахын тулада ажаллаха, манайда хэлэгдэдэгэй ёhоор, хамсыгаа шамаад, хүсэеэ гамнангүй ажаллаха хэрэгтэй гээ hаа, таанар бултадаа зүбшөөхэ байхат гэжэ би hананаб. **(Альга ташалга боложо, удаан үргэлжэлнэ).**

Манай оронуудай дотоодын ажабайдалаар табигдаhан зорилгонуудые шиидхэхэ талааршье маанарта нэгэн ниитэ юумэнүүд олон.

Манай арад Октябрьска революциие хэхэдээ өөрынгөө Эхэ оронние экономическа ба культурна талаарнь шэнэдхэн хубилгаха, тэрээниие индустриальна-социалистическэ гүрэн болгохо гэhэн зорилго урдаа табиhан байгаа. Коммунистическэ партиин хүтэлбэреэр советскэ арад энэ түүхэтэ зорилгые амжалтатайгаар шиидхээ.

Таанар өөhэдынгөө замаар ябанат. Колониальна эзэрхэлгые хэтэдэнь хобхолон хаяhан өөрынгөө эхэ оронние национальна хүгжэнги экономикотой, ажабайдалай гүйсэд үндэр хэмжээтэй түрүү гүрэн болгохо зорилго мүн лэ танай урда табигдаад байна. Советскэ арад эдэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ зорюулагдаhан танай оролдолгые гүйсэд ойлгожо, үнэн зүрхэнhөө hайшаан хандана. **(Альга ташалга болобо).**

Манай hанахада экономическа ба культурна талаар, мүн научна ба техническэ шэнжэлэлгын талаар советско-индийскэ харилсан ажаллалгые саашадань үргэдхэхэ бүхы арга боломжо мүнөө үедэ бии байна. Бидэнэр манай ажахын ба научно-техническэ дүй дүршэлые танда үгэлсэхөөр бэлэн байнабди. **(Альга ташалга болоно).** Энэ хадаа манай арадай хүсэл эрмэлзэлгэдэ харюусана. Тэгшэ эрхын ба али али таладаа ашагтай байха үндэhэ hуури дээрэ манай оронуудай хоорондо худалдаа наймаа саашадань хүгжөөхэ бүхы шухала эрхэ нүхэсэл мүн тэрэшэлэн байгуулагданхай. **(Альга ташалга боложо, удаан үргэлжэлнэ).**

Манай оронуудай хоорондын харилсаанай саашанхи хүгжэлтэ нэгэн ниитэ ба элдэб интересүүдэй бата үндэhэ hуурихаа үндэhэтэй гэжэ манай гүнзэгыгөөр этигэдэг байhыемнай Индидэ ерэhэн түрүүшынгээ үдэрнүүдэй туршада танайда бидэнэрэй хаража амжаhан бүхы юумэн баталжа үгэбэ. **(Альга ташалга боложо, удаан үргэлжэлнэ).**

Эб найрамдалда дуратай манай оронуудай хоорондын хани барисаан ба харилсан ажаллалга Индиин ба Советскэ Союзай арадуудай аша туhада, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хамгаалан бэхижүүлгын аша туhада бэхижэжэ, хүгжэжэ байг лэ! **(Нэрьемэ альга ташалга боложо, удаан үргэлжэлнэ).**

Индиин Республикын Парламентын заседани дээрэ ноябриин 21-дэ Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэhэн үгэ

Господин түрүүлэгшэ!

Господинууд парламентын депутадууд!

Индиин Республикын Парламентын заседани дээрэ үгэ хэлэхэ хүндэтэй ехэ эрхэ олгоhонойтнай түлөө Таанарта үнэн зүрхэнhөө баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт. **(Альга ташалга болобо).**

Хани халуун харилсаатай Индиин арад зондо советскэ арадай үнэн сэдьхэлэй, гүнзэгы ехэ баясхалан хүргэжэ байhыень өөhэдөө мэдүүлхын тула, тэрэнэй ажал хэрэгүүдтэй ба ажабайдалтай танилсахын тула Индиин Премьер-Министр господин Неругэй хани ёhоной уряалые хүндэтэй дээрэ хүлеэн абажа, танай оронд о айлшаар ерэhэн байнабди. **(Нэрьемэ альга ташалга болобо).**

Эрхэ сүлөөдэ дуратай, оюун бэлигтэй агуухэ индийскэ арадта советскэ арадай зүгhөө халуун баярые хүргэжэ байhандаа, мүн тэрэшэлэн Таанарые амаршалжа байhандаа ехээр баясанабди. **(Үни удаан үргэлжэлhэн альга ташалга болобо).**

Бидэниие индийскэ арадай зүгhөө нимэ халуунаар угтаhаниинь бүхы hанаашаhаамнай үлүү гараба. Манай делегациие угтахадаа танай арад зон hанал сэдьхэлээ айхабтар ехээр хүдэлгэжэ, халуун хани барисаатай байhанаа баталан мэдүүлбэ. Багашье, ехэшье hаа, бүхы арадуудые хүндэлжэ, Советскэ Союзай арад зоной хани ёhоор тэдээндэ хандадаг байhанайнь харюуда бидэниие нимээр угтана гэжэ тоолонобди. **(Альга ташалга болобо).** Колониальна дарлалтын урдаhаа эсэргүүсэжэ байhан арадуудые Советскэ Союзай эдэбхитэйгээр дэмжэдэг байhанда, бүхы дэлхэй дээрэ үни удаан саг соо бата бэхи эб найрамдалай тогтохын түлөө тэрэнэй тэмсэдэг байhанда индийскэ арад нимэ халуун дурлалтайгаар бидэниие угтана гээшэ. **(Альга ташалга болобо).**

Элдэб түүхэтэ газарнуудаар ябахадаа, Индиин айхабтар хүндэшэ хүн зоноор уулзахадаа бидэнэр хододоо «Индийскэ ба советскэ арадууд ахадүүнэр юм!» гэhэн гайхамшагта үгэнүүдые дууладагшье, уншадагшье байнабди. **(Альга ташалга болобо).**

Эдэ үгэнүүд манай hанал хүсэлые, манай бүхы ажал-ябуулгые зүбөөр харуулна гээшэ. Мүнөөдэр эгээл нимэ байна, хүндэтэ ханинарнай, үеын үедэшье нимэл байха юм. Манай арадууд hанал сэдьхэлээрээ, бүхы хүсэл эрмэлзэлгээрээ түрэhэн ахадүүнэр юм. **(Нэрьемэ альга ташалга болобо).**

Манай арадуудай хоорондохи хани барисаан хэдэн зуун жэлэй турша дотор хүгжэжэ байhан юм, бидэнэр хэзээдэшье арсалдажа гү, али бэе бэедээ зүришэлдэжэ үзөөгүйбди гэжэ эгээл эндэ танай Парламентын үмэнэ хэлэнгүй гаража шадахагүй байнаб. **(Альга ташалга болобо).**

Индиин национальна бэеэ даанхай байдалтай болоод байhан мүнөө үедэ манай оронуудай хоорондохи хани ёhоной харилсаан үдэр бүхэндэ бэхижэжэ байна, энэ хадаа Индиин ба Хитадай батадхан соносхоhон эбтэйгээр зэртэлэн ажаhууха табан принципүүдтэ бүримүhэн зохилдоно, манай арадуудай hанал хүсэлтэй тон hайнаар тааралдана. **(Альга ташалга болобо).** Хүн түрэлтэнэй ехэнхи хубиие өөрынгөө газар дайда дээрэ байлгажа байhан гүрэнүүд, тэрэ тоодо агуухэ индийскэ, хитад ба советскэ арадууд мүнөө үедэ эдэ принципүүдые баримталжа байна. **(Альга ташалга болобо).**

Хэдэн зуун жэлэй турша дотор Инди харийн гүрэнэй колони байhан юм. Хүн түрэлтэнэй культурын түүхэдэ айхабтар ехэ оруулалта хэhэн танай гайхамшагта оронние колонизаторнууд эрхэ сүлөөгүй байлгажа байhан юм. Өөрынгөө эхэ оронние национальна бэеэ даанхай байдалтай болгохын тула индийскэ арадай хэhэн тэмсэлые советскэ арад хододоо талархан дэмжэдэг байгаа. Юундэб гэхэдэ, советскэ арад урдань харийн булимтарагшадта удаан саг соо доромжолуулжа, зобожо үзэhэн юм.

Газар дэлхэйн хүн зоной эгээ ехэнхинь болодог Росси, Инди, Хитад ба бусад оронууд эрхэ сүлөөгөө олохын түлөө тэмсэлдэ айхабтар түргэнөөр оролсожо байна гэжэ манай сэсэн мэргэн багша В. И. Ленин бүри 1923 ондо бэшээ бэлэй. Тус тэмсэлынь илалта түгэлдэрөөр дүүрэхэ байха гэжэ тэрэ хэлэhэн юм. Холые хараhан энэ сэсэн мэргэн үгэнүүдэйнь үнэн зүб байhаниие бодото байдал элеэр харуулба.

Олохон арадуудай ажабайдалда түүхэтэ ехэ хубилалтын болоод байhан үедэ, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй хүсэ ехэтэ сохилтоор колониальна дарлалтын системын бутаран унажа байха үедэ бидэнэр ажаhууна гээшэбди. **(Альга ташалга болобо).**

Шэнэ сүлөөтэй ажабайдалые амжалтатайгаар байгуулжа байhан агуухэ хитад арад түүхэтэ илалтануудые түйлаба. Агуухэ индийскэ арадай национальна бэеэ даанхай байдалаа олоходо бүхы болбосоронгы хүн түрэлтэн hайшаан амаршалhан юм. Индонезиин, Бирмын ба бусад оронуудай арад зон харийн гүрэнүүдэй эзэрхэлгые хобхо сохин хаяба. Тэдэ оронуудай хүн зон бүхы хүн түрэлтэнэй хахадhаань ехэнхи хубинь болоно. Эдэ оронуудай арад зониие өөhэдынь шэлэжэ олоhон замhаа хадууруулха гэhэн колонизаторнуудай бүхы hэдэлгэнүүд буруу hүрэхэ байна.

Индиин гүрэнэй бэеэ даанхай байдалтай ба национальна эрхэ сүлөөтэй болоhон ябадал айхабтар ехэ түүхэтэ удхашанартай хэрэг мүн. Сүлөөтэйгөөр ба бэеэ даагаад хүгжэхэ зам Индиин арадуудай үмэнэ нээгдээ гэжэ советскэ арад тон ехэ баяртайгаар тэмдэглэнэ. Өөрынгөө бэеэ даанхай гүрэниие саашадань хүгжөөхэдөө, тэдэнэр арадайнгаа материальна ажана hайн байдалые ба соёл культурые улам дээшэлүүлхэ, экономическа талаарнь оронoo дэбжэхэ байна. Энэ агуухэ зорилгонуудые бэелүүлхэ ябадал индийскэ арадай өөрынь гар соо ха юм!

Үни удаан саг соо амгалан байдалтай байхые индийскэ арадай хүсэжэ байhаниень советскэ хүнүүд тон hайнаар ойлгоно. Яахадааб гэхэдэ, эдэ ехэ зорилгонуудые имагтал энхэ амгалан сагта бэелүүлжэ болоомоор ха юм. **(Альга ташалга болобо).**

Орон бүхэн үнэхөөр бэеэ даанхай байдалтай байхын тула, арад зонойнгоо ажабайдалые hайжаруулхын тула харин капиталhаа дулдыданги бэшээр өөрынгөө экономикые хүгжөөхэ зэргэтэй гэжэ олониитын хүгжэлтын ябаса харуулна. Багаар хүгжэнги оронуудые экономическа талаарнь эзэмдэхын тула колонизаторнууд элдэбээр мэхэ гохёо гаргадаг юм гэжэ түүхын дүй дүршэл hургана. Тэдэнэр тус оронуудай өөhэдынь промышленностиие хүгжөөлгэхэгүй гэжэ али бүхы аргаар оролдодог байна. Хэрбээ өөрын промышленностьтай, өөрын интеллигенцитэй болоод, арадайнгаа ажабайдалые hайжаруулаа hаа, урдань дулдыданги байhан гүрэн хүсэ орожо, бэеэ даанхай байдалтайгаар хүгжэнэ аа гү гэжэ тэдэнэр айдаг ха юм. **(Альга ташалга болобо).**

Энээниие Индиин гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй ойлгожо, холо харадаг байhаниень бидэнэр hайшаан амаршалнабди. Индиин бэеэ даанхай байдалда эгээ хаанаhаа аюул тохёолдуулагдажа болохо байнаб гэжэ тэдэнэр хараад, тэрэнэй урдаhаа эсэргүүсэн тэмсэдэг байха юм.

Танай орон дотор наука, культура ба соёл гэгээрэлые хүжөөхын тула, Индиин арадуудай зол жаргалтайгаар хододоо ажаhуухын тула өөрынгөө хүсэн түгэлдэр промышленностьтай болоhойт гэжэ бидэнэр үнэн зүрхэнhөө хүсэнэбди. Игэжэ хэлэхэдээ бидэнэр агуухэ Ленинэй хэтэдээ мүнхэ hургаалые хүтэлбэри болгонобди. Орон бүхэнэй арад зон өөhэдынгөө hанаhанаар, бусад гүрэнүүдэй хамаархалгагүйгөөр ажабайха эрхэтэй юм гэжэ тэрэ тоолодог hэн.

Коммунизмын үзэл сурталые бусад оронуудта зөөлгэн абаашахые оролдоно гэжэ бидэниие заримдаа гэмнэдэг. Үшөөшье ондоо шал тэнэг юумэнүүдые бидэнэр тухай хэлсэдэг. Дарлалта доро байhан арадуудай гадаадын булимтарагшадай урдаhаа эсэргүүсэн тэмсэхэдэ, Москвагай тухиралтаар хэгдэhэн хэрэг гэжэ харуулхые оролдодог ушар бии. **(Энеэлдээн, альга ташалга болобо).**

Өөhэдынгөө шэлэhэн социализмын замаар хүгжэхэдөө, советскэ арад айхабтар ехэ амжалта түйлаба. Зүгөөр общественные шэнэдхэн хубилгаха тухай өөhэдынгөө үзэл бодолые хэндэшье баадхадаггүй байгаабди, мүнөөшье баадхахагүйбди. **(Үни удаан үргэлжэлhэн альга ташалга болобо).**

Советскэ Союз тухай нимэ худал хуурмаг үгэнүүдые ямар зорилготойгоор, хэн тараана гээшэб гэжэ hуралтай болоно. Хархис бүлэгөөрхид коммунизмын аюул тухай худал үгэнүүдээр хүнүүдые айлгахын тулада, сэрэгэй галзууралга бии болгохын тулада эдэ бүгэдые тараадаг байна. Манай орон тухай үнэн зүб мэдээн арад ниитын дунда шадахадал багаар хүрэhэй гэжэ тэдэнэр оролдодог. Юундэб гэхэдэ, Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союз тухай үнэн зүб мэдээн гээшэ колонизаторнуудта, нэгэ арадай нүгөөдэеэ дарлажа байха ябадалые, хүниие мүлжэхэ ябадалые хэтэдэнь үлөөхэ гэжэ оролдогшодто айхабтар аюултай байна ха юм. **(Үни удаан үргэлжэлhэн альга ташалга болобо).**

Энэ үнэн зүб мэдээниинь юун гээшэб гэхэдэ, имагтал советскэ засагай — хүдэлмэришэн, таряашадай засагай — тогтоогдоходо манай оронной арад зон: ородуул, украинецууд, белорусууд, узбегүүд, таджигууд, азербайджанецууд болон бусадшье нацанууд, үндэhэ яhатан өөрынгөө экономикые хүгжөөхэ, өөрынгөө национальна культурые хүгжөөхэ, творческо хүсэ шадалаа дэлгээн харуулха бодото арга боломжотой болоо ха юм.

Советскэ Союз гээшэ адли тэгшэ эрхэтэй 16 союзна республикануудhаа бүридэhэн, бата нэгэдэлтэй олонациональна гүрэн мүн. Союзна республика бүхэн өөрынгөө хүгжэнги ажахытай, өөрынгөө онсо шэнжэтэй национальна культуратай байха юм. СССР-эй бүхы гражданинууд үндэhэ яhанай ба үнгэ шарайн илгаагүйгөөр бултадаа нэгэн адли эрхэтэй юм, тэдэ эрхэнүүдынь манай орон дотор нангинаар сахигдадаг. Хэрбээ тэдэниинень ямар нэгэн аргаар хизаарлаха гү, али үндэhэ яhанай илгааhаа боложо, зарим гражданинуудта үлүү ехэ эрхэ олгохо болоо hаа, хуулиин ёhоор хэhээгдэдэг. Манай оронoй бүхы арад зон нэгэ эбтэй ехэ бүлэ болодог. Арадуудай хани барисаан гээшэ Советскэ гүрэнэймнай хүсэ шадалай нэгэ гол шухала эшэ үндэhэниинь гээшэ.

Хаанта засагые унагааhанайнгаа hүүлээр советскэ арад юу хээб гэжэ hайнаар харуулхын тула нимэ баримтануудыешье хэлэжэ болоно: 1955 ондо СССР-эй бүхы промышленностиин валовой продукци 1913 оной хэмжээнhээ 27 дахин ехэ болобо **(Альга ташалга болобо)**, үйлэдбэриин зэбсэг түхеэрэлгэ гаргалга 60 дахин ехэ болоhон байна **(Альга ташалга болобо)**, үргэн хэрэглэлэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ 11 дахин ехэдхэгдээ **(Альга ташалга болобо)**, электроэнерги үйлэдбэрилгэ 86 дахин ехэ болоhон байна **(альга ташалга болобо)**, машина бүтээлтын продукци 160 дахинhаа үлүүгээр ехэ болонхой. **(Альга ташалга болобо).**

Промышленностиие хүгжөөхэтэеэ хамта Советскэ правительство хүдөө ажахые дэбжэхэ хэрэгтэ ехэ анхарал табидаг. Колхозууд боложо нэгэдэhэн таряашад механизациин туhаламжаар хүдөө ажахын продукци абалгаяа нилээд ехэ болгоhон байна.

Советскэ Союз мүнөө үедэ хүгжэлтэ ехэтэй индустриальна гүрэн болонхой, тэрэ хадаа техническэ талаараа эгээн түрүү капиталистическэ оронуудай экономическа хүгжэлтые хүсэжэ ерэhэн байна.

Манай орон дотор культурые хүгжөөхэ талаар айхабтар ехэ хубилалта болоо гэжэ бүхы дэлхэй дээрэ мэдээжэ болонхой. Хэрбээ Октябрьска революциин урда тээ хаанта Россин хүн зоной 76 процентнь үзэг бэшэг мэдэхэгүй байгаа гээшэ hаа, дэлхэйн хоёрдохи дайнай урда тээ манай орон дотор үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадал юрэнхы дээрээ усадхагдаhан юм. Мүнөө жэлдэ СССР-эй эхин, долоонжэлэй, дунда hургуулинуудта, ехэ наhатанай hургуулинуудта, ажалай резервнүүдэй системэдэ, техникумүүдтэ 35 миллион шахуу hурагшад hуралсажа байна. 1 миллион 700 гаран мянган хүн дээдэ hургуулинуудта hуралсана.

Советскэ засагай тогтоhонhоо хойшо үнгэрhэн түрүүшын жэлнүүдтэ манай орон дотор ниитын hургуулинууд, хүдэлмэришэдэй факультедүүд эмхидхэгдэhэн юм. Үзэг бэшэг муусa мэдэдэг хүдэлмэришэд, таряашад тиимэ hургуулинуудта орожо, үсэд тэсэмгэйгээр hуралсахадаа дунда эрдэмтэй, мүн тиигээд дээдэшье эрдэмтэй болодог hэн. Мүнөө үедэ манай оронд о үнэхөөрөө арадай интеллигенциин айхабтар hайн кадрнууд бии болгогдонхой. Энэ үедэ Советскэ Союзай арадай ажахыда дээдэ ба дунда эрдэмтэй 5 миллион 500 мянгаhаа үлүү олон мэргэжэлтэд ажаллажа байна. Орон доторнай ниитэ hуралсалай 217 мянга тухай hургуулинууд, 3796 техникумүүд ба бусад тусхай дунда hургуулинууд, 798 дээдэ hургуулинууд бии. Ойрын жэлнүүдтэ бүгэдэниитын 10 жэлэй дунда hуралсалые бэелүүлхын тула хэрэгтэй арга нүхэсэл мүнөө үедэ СССР-тэ бии болгогдонхой.

Манай орондо хамаг юумэн хуу бүтэшэнхэй бэшэ юм, үшөөл олон дутуу дундануудтай байнабди. Зүгөөр тэдэниие харанабди, түргэнөөр зайсуулхын тула бүхы хүсэ шадалаа гарганабди.

Элдэб оронуудай ажал-ябуулагшадтай хөөрэлдэхэдөө, харин гүрэнүүдэй хэблэлтэй танилсахадаа, Советскэ Союзай Коммунистическэ парти тухай буруу хараа бодолнуудтай нэгэтэбшэ дайралдадагбди. КПСС-эй ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь байhан хадаа энэ асуудал тухай бага зэргэ тогтон хэлэхые хүсэнэб.

Советскэ Союзай Коммунистическэ парти тухай элдэбын худал хуурмаг үгэнүүд ехээр тараагдадаг гээшэ. Тэрэниие гайхамаар бэшэ, юундэб гэхэдэ, манай парти хадаа хуушанай, капиталистическэ обществодо орходоо уг үндэhөөрөө илгаатай шэнэ, коммунистическэ общество байгуул[ха] ха хэрэгтэ арад ниитые эмхид[хэн] жагсаадаг байна.

Номнол хэжэ байна гэжэ hана[ха]гүй бэзэт гэжэ бодоноб. **(Энеэлд[ээн], альга ташалга болобо).** Үзэл бо[дол] гээшэ арад бүхэнhөө байха, хүн[...] хэнэй өөрынгөө ухаагаар, өөры[нгөө] сэдьхэлээр баримталха хэрэг м[үн] гэжэ тоолодогбди. Коммунистическ[э] партида ородоггүй хүнүүд ма[най] орон доторшье бии ха юм. Совет[скэ] Союзай 200 миллион хүн зон сооh[оо] 8 миллиониинь Коммунистичес[кэ] партиин гэшүүд, 18,5 шахуу милли[о]ниинь комсомолой гэшүүд боло[но]. **(Зал соо шэмээтэй болобо).** Ти[имэ] болохолоороо, манай ороной хүн з[он] бултадаа партиин гэшүүд гү, [али] комсомолецууд бэшэ ха юм, тии[мэ] болгохо гэжэ оролдодогшьегүй б[ай]набди. Зүгөөр манай ороной бү[хы] хүн зон Коммунистическэ парти[ин] тойрон нягтаар жагсадаг, тэрэн[ые] өөрынгөө эмхидхэгшэ ба вождь г[эжэ] үнэн зүбөөр харадаг. Манай орон [до]тор арад зон парти хоёр таhарша[гүй] холбоотой юм.

Ямар үзэл бодол, ямар суртаал б[а]римталхаб гэhэн асуудал хүн бү[хэ]нэй өөрөө мэдэхэ хэрэг мүн. СССР-[эй]тэ арад зонойнгоо аша туhын тула коммунистнарые, партийнабэшэ [хү]нүүдшье, бурхан шажанда шүт[дэг]гүй зоншье, hүзэгтэйшүүлшье бүт[ээл]даа эбтэй hайнаар ажалладаг [бай]на юм. Бурханда мүргэхөө болихоб[ол] бүхы гражданинууд өөhэдөө мэдэхэ эрхэтэй юм. Тэрэ хадаа миин лэ сон[ир]хогдоод дүүрэдэггүй, харин СССР-[эй] гражданинуудта конституциаар о[л]гогдоhон эрхэ гэжэ гүрэнэй зүг[hөө] наринаар сахигдадаг байна. **(Альга ташалга болобо).** Советскэ граж[да]нинуудай дунда христиануудшье, [му]сульмануудшье, буддистнаршье, [ба]тистнаршье, мүн бусадшье шаж[анда] шүтэдэг хүнүүд бии юм.

Мүнөө үеын обществын хүгжэлт[ын] хуули ёhонуудые гүнзэгыгөөр [...] бултанhаа үлүүгээр ойлгоhон ма[най] агуухэ багша Ленин хүдэлмэриш[эн] ангиин авангард болохо, Россин ар[а]дуудай эгээн түрүү хуби болохо Ко[м]мунистическэ партиие бии болгоо[н] юм. Хүдэлмэришэн ангиин, ажа[л]ниитын айхабтар ехэ хүсые зүбх[өөр] сэгнэхэ зуураа, тэрэ хадаа Росс[иин] арадуудые доро даража байhан [...] гоолшолгын-крепостническа ба ка[пи]талистическэ ёho журамые хобхо с[о]хин хаяха тэмсэлдэ тэдэниие жагса[ажа] hан байна. Гансахан лэ манай оро[ной] арадуудай эрхэ сүлөөтэй ба зол жа[р]галтай болохын тула Ленин энэ хэр[э]гые эмхидхээ бэлэй. Энэ хада[а] бусад ондоошье оронуудай арадуу[д]та аша туhатай байха гэжэ тэрэ м[э]дэдэг hэн.

Агуухэ Октябрьска револю[ци] бүхы хүн түрэлтэнэй түүхэдэ ш[энэ] саг үеые нээhэн юм. «Индиие нээл[гэ]» гэhэн ном соогоо Джавахарлал Нер[у] гэй бэшэhэнэй ёhоор «советскэ ре[во]люци гээшэ хүн түрэлтэнэй обще[ст]вые нилээд ехээр урагшань дабшуу[л]hан ба унтаргаагдашагүй хурса [...] дүлэ бадаргаhан юм. **(Альга таша[лга] болобо).** Тэрэ хадаа шэнэ гэгээ[н] болбосоролой үндэhэ hуурииe таб[ин]а юм, энээниинь түйлаха гэжэ бү[хы] дэлхэй дабшажа шадаха байна». Эдэ үгэнүүдые бидэнэр бүримүhэн зү[б]шөөнэбди.

Энэ революциин үедэ даншье ол[он] хүн зон алуулhан юм гэжэ хэлсэ[дэг]. Зүгөөр тиимэшье бэшэ. Энэ шуhа адхаралга багатай агуухэ ре[]волюци Октябрьска социалистическ[э] революци байhан юм. **(Альга таша[л]га болобо).** Хүдэлмэришэн анги [...] сагаа гартаа абахатайгаа зэргэ [...] заянhаа хойшо тэдэниие доромж[ол]жо, дарлажа байгаашадые [...] шоургүйгөөр хюдажа эхилээгүй юм. Октябрьска эрьелтын hүүлээрхи [...]руушын hарануудта хаанай олохо[н] хархис генералнууд үнэн зүрхэ[]гүй үгэсэ үгөөд, сүлөөлэгдэhэн бай[на]. Харин тэдэнэр хожомынь эдэ уял[]нуудаа хара муухайгаар эбдэжэ, ни[]мэ жада бариад, өөрынгөө арад[аа] урдаhаа эсэргүүсэн ороhон юм. Советскэ республикада эб найрамд[ал] хэрэгтэй байгаа. Ленин ба хүдэлм[э]ришэн таряашанай правительство нимэ эб найрамдалые соносхоhон юм.

Зүгөөр шуhата тэмсэл хэхыемни бидэндэ баадхаhан байна. Бидэнэр өөhэдөө энэ арга шэлэжэ абаагүй юмбибди. Советскэ Россин урда[]... французска, английска, американска, японско ба бусад булимтарагш[а]дай ара үбэргүй зэбсэглэлтэй арминууд эльгээгдэhэн юм. Эдэ бүгэдэ ямар нэгэн номнол бэшэ, харин түүхэтэ баримта мүн.

Энэ үүлхэгдэhэн дайнай үедэ манай арад зон ехэ гээлтэдэ ороhон юм. Зүгөөр нимэ арга бидэнэр өөhэдөө шэлэжэ абаагүй hэмди гэжэ дабтанаб. Бидэндэ добтолон ороходоо Советскэ гүрэниие дараха, манай оронние таhар удар татаха гэжэ дайсан hэдэhэн юм.

(Түгэсхэлынь 3-дэхи нюурта)

Н. А. Булганин, Н. С. Хрущевой Индидэ ошоод байһан тухай

Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн үгын түгэсхэл

...үбэргүй зэбсэглэгдэһэн дайса... ...ноу ехэ хүсэнүүдэй урда һүгэ... ...жа, гараа үргөөгүй ха юм. Энэ хадаа Ленинэй алдар ... Коммунистическэ партиин ...габьяа, бүхы манай арадай ...габьяа болоно гээшэ бэшэ аал! ...олонациональна ороной хү... ...шэн анги, бүхы арад зон ...ээ хамтын вождь — Коммунис...кэ партиие тойрон, Эсэгэ ...хамгаалгын айхабтар ехэ ...жагсаһан юм. Тиигэжэ дай... ...а сохигдоо бэлэй. Харин сү... ...һэн арадуудай алдарта ехэ ...болохо Советскэ гүрэн улам ...һэн байна. **(Альга ташалга ...).**

...ай хүлеэһэн амгалан байдал ...даа, советскэ арад өөрынгөө ... айхабтар зоримгойгоор шэ... ...хубилгажа эхилээд, энэ хэ... ...ехэ амжалта туйлаба. Хар... ...энүүд үшөөл һанаагаа ама... ...гэжэ амгалан ажал эрхилжэ ...ашье мэдэдэг һэмди. Өөрын... ...лай аша үрые арад зонойнь ...байһан Советскэ ороние үгы ...зорилготойгоор галзуу но... ...гитлеровскэ фашизмые манай ...у дайсад табиһан юм. Энэ ...ска добтолгын хайшан гэжэ ...нень булта хүн мэдэхэ болон... ...үлөөтэ хүн түрэлтэндэ айхаб... ...аюул тохёолдуулһан нацизм ...хигдоо бэлэй, харин Гитле... ...эшье үлөөгүй. Дэлхэйн хоёр... ...айн манай ороние ехэ һан... ...оруулһан юм. Өөрынгөө ...истическэ партяар зоригжуу... ...советскэ арад мүн энэ үедэ... ...хэшээлнүүдһээ тунхаряагүй. ...хүшэр хүндэ хойшолонтуу... ...э бүримһэн зайсуулжа ша... Советскэ хүнүүд шэнэ фабри...ые, заводуудые, дэлхэй дээрэ ...гидроэлектростанцинуудые ...дуулдаагүй эршэ зоригтой... ...дхоожо байна.

...ескэ аргаар хүгжэгты гэжэ ...ын тула энээн тухайда хэлэ... Харин хэды хүшэр хүндэ за... ...етскэ арадай дабажа гара... ...дүүрэнээр харуулхын тула ... Энэ хадаа арюун һайхан ...шэ, тэрэнэй ашаар манай ...н айхабтар ехэ амжалта туй... ...байна. Эдэ жэлнүүдтэ бидэ... ...ехэ дүй дүршэлтэй болообди. ...ба культурын талаар манай ...ан дүй дүршэлые ямар нэгэн ...гээр хэрэглэхэ дуратай бай... ...атнай, бидэнэр нүхэдэй ёһоор ...е хара һаналгүйгөөр дамжуу... ...хэбди, шадаха зэргээрээ туһа ...шье байнабди. **(Үни удаан ...лһэн нэрьемэ альга ташалга ...).**

...ай арад үзэгдөө дуулдаатүй ...һон байгуулхы ажал хэжэ ... Советскэ Союзай культура ба ...кые хүгжөөхын тулада, ара... ...а материальна ажана һайн ...ые саашадань дээшэлүүлхын ... мүнөө үедэ манай орон ара... ...а ажахын али бүхы һалбари... ...эрид ехээр хүгжөөхэ про... ...бэелүүлжэ байна.

...лан ёһоной ажал хэрэгүүд лэ ...е баярлуулдагшье, зориг... ...гшье юм. Эб найрамдалай тү... ...рэнүүдэй хоорондо эбтэй һайн ...анууды е хүгжөөхын түлөө ...үсахые мэдэнгүйгөөр тэмсэ... Зүгөөр эб найрамдалые бэхи... ...э талаар хүсэл оролдолго гар... ...манай бусад зарим нэгэн оро... ...хихо-ёһоор дэмжэдэггүй гэжэ ...ушартай байна.

...уудай хоорондо худалдаа ...най ба культурна харилсаа... ...е бүхы хэмжээгээр хүгжөөхые ...гбди. Уласхоорондын түг... ...ые һулаpуулха ябадалда шэг... Советскэ правительствын ...н хүсэл оролдолго бүхы дэл... ...эдээжэ болонхой. Олониитын ...алтаһаа дулдыдангүйгөөр ...дэй эбтэй амгаланаар зэргэ... ...жабайхын түлөө, эб найрамда... ...өө тэмсэнэбди. Энээн тухай... ...ай гүрэнэй бүхы гадаадын по... ...кэ хэмжээ-ябуулганууд эли ...гэршэлжэ үгэнэ.

...эн гүрэнэй Правительство... Толгойлогшонорой Женевэдэ болоһон Зүблөөн уласхоорондын байдалда тохёолдоһон ехэхэн событи байһан юм. Тэрэнэй ашаар уласхоорондын түгшүүрилтэй байдал зарим тэды һулаpуулагдаһан байна. Дүрбэн гүрэнэй Правительствонуудые Толгойлогшонорой директивэнүүдые дүүргэлтэ болгон, эдэ гүрэнүүдэй гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй Зүблөөн һаяхан Женевэдэ боложо дүүрэбэ. Энэ Зүблөөн дээрэ ехэ үрэ дүнгүүд туйлагдабагүй. Яахадааб гэхэдэ, нэгэ һуудалаар шиидхэхэнь бэрхэтэй тон орёо асуудалнууд министрнүүдэй үмэнэ табигдаһан байба. Зүгөөр Правительствонуудые Толгойлогшонорой Женевскэ Зүблөөнэй хараалһан замаар дабшаха зуураа, уласхоорондын түгшүүрилые саашадань һулаpуулха, уласхоорондын бухы орёо бэрхэ асуудалнуудые байн байн урагшатайгаар шиидхэхэ ябадал туйлахабди гэжэ этигэнэбди.

Женевэдэ бии болготдоһон ёһо заншал нэгэн заримашуулай һананда таараnагүй, тэрэниинь анхаралдаа абангүй байжа шадахагүйбди. Зарим нэгэ гүрэнүүдэй элитэ болоһон бүлэгөөрхид «хүсэрхэлгын» политикые, мүнөө үеын гэгээрэл болбосоролдо таарахагүй гутамшаг ябадал болохо атомна буу зэбсэгээр занаха политикые ябуулха гэжэ оролдоно.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай дүүрэһэнэй һүүлээр хархис бүлэгөөрхид атомна бомбоор айн һүрдүүлээд, маниие гартаа абаха хүсэлтэй байһан юм. Энээнһээнь ямаршье үрэ гараагүй байһаниинь мэдээжэ. Советскэ эрдэмтэд атомай хүсые эдлэхэ оньһон аргые олоһон байна. **(Альга ташалга болобо).** Хилын саанахи дан хэтэрһэн зарим нэгэн ажал-ябуулагшадай ээрхэг түримхэй һанаашалганууды е буруутуулхын тула бидэнэр атомна ба водородно бомбо түхеэрхэ баатай болоһон байнабди. Зүгөөр иимэ зэбсэгтэйшье болоод байхадаа, тэрэниие хэзээдэшье хэрэглэхэ дурагүйбди гэжэ мэдүүлээ бэлэйбди. Советскэ Союз дэлхэй дээрэ эгээн түрүүшээр атомай хүсые амгалан ажалда хэрэглэжэ эхилээ. Атомна ба водородно зэбсэгые үйлэдбэрилхэ, хэрэглэхэ ябадалые хорихо, мүн тэрэшэлэн правительствонууд иимэ зэбсэгүүдые хэрэглэхэгүйбди гэһэн тангаригаа үгэхэ ёһотой гэһэн дурадхал оруулһан байнабди. Зүгөөр баруун гүрэнүүд энэ дурадхалыемнай мүнөө хүрэтэр зүбшөөнэгүй.

Эб найрамдалай хэрэгые урагшагүйдүүлхын тула хархис хүсэнүүд али бүхы аргаар оролдоно. Зүгөөр эб найрамдалай түлөө эрмэлзэһэн хүн зон, арадууд илаха байха гэжэ этигэнэбди. Яахадааб гэхэдэ, арадуудай хоорондо эб найрамдал тогтоохо гэжэ бүхы болбосоронгы хүн түрэлтэн хүсэжэ, һанажа байна. Энэ талаар Инди гэхэ зэргын иимэ һайн союзниггай байһандаа бидэнэр баяртайбди. **(Үни удаан үргэлжэлһэн нэрьемэ альга ташалган болобо).**

Эб найрамдалай түлөө, шэнэ дайнай аюулые зайсуулхын түлөө тэмсэлдэ индийскэ арадай ба тэрэнэй правительствын ехэ оруулалта хэһыень советскэ арад, бусад ороnуудай арадууд үндэрөөр сэгнэнэ. Корейдэхи ба Индо-Хитадтахи дайн байлдаае зогсоохын тула Инди эдэбхитэйгээр оролсоһон юм. **(Үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалга болобо).** Элдэб һаад түбэг ушаруулагдаашье һаань, Корейдэ ба Вьетнамда болоһон эблэрэлгын хэлсээнүүдэй дүүргэлтые хинаха талаар уласхоорондын бэрхэшээлтэйшье, хүндэтэйшье уялгые Инди дүүргэжэ байна.

Дэлхэй дээрэ мүнөө үедэ орёо бэрхэ ба шиидхэгдээгүй асуудалнууд үшөөл олон. Эб найрамдалые сахихын ба бэхижүүлхын тула улам ехэ хүсэл оролдолго, тэсэбэри гаргаха хэрэгтэй байна. Зүгөөр энэ һайн һайхан хэрэг илаха бэзэ гэжэ батаар этигэнэбди.

Господин түрүүлэгшэ! Господинууд депутадууд!

Манай оронуудай хоорондохи экономическа ба культурна харилсаанууд һүүлэй үедэ нилээд үргэдхэгдөө гэжэ һайшаалтайгаар тэмдэглэхэ байнабди. **(Үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалга болобо).** СССР Инди хоёрой хоорондохи али алиндань аша туһатай экономическа харилсаанууд улам хүгжөөгдэхэ аргатай юм, тиигэхэ бүри манай арадууд улам дүтэ болохо бэзэ гэжэ найданабди. 1953 ондо баталагдаһан Советско-индийскэ худалдаа наймаанай хэлсээнэй үндэһөөр эд бараа үргэнөөр худалдан абалсажа байнабди. **(Альга ташалга болобо).** Жэл бүхэндэ миллион тонно булад хайлуулха хүсэтэй металлургическа заводые Советскэ Союзай туһаламжаар Индидэ бариха тухай энэ жэлдэ баталагдаһан хэлсээн манай оронуудай хоорондохи экономическа холбоо барисаае улам бэхижүүлхэ бэзэ гэжэ һанаха байнабди. **(Альга ташалга болобо).** Советскэ хүдэлмэришэд ба инженернүүд энэ барилгада хэрэгтэй захилнуудые айхабтар ехэ зоригжолтойгоор дүүргэжэ оробо. Индиин Республикын ба Советскэ Союзай хүтэлбэрилхы ажал-ябуулагшадай нюураараа уулзажа, холбоо барисаа байгуулһан ябадал ехэ удхашанартай гэжэ тоолонобди. Индиин Премьер-Министр господин Неругэй Советскэ Союзда айлшаар ошоһониинь советскэ арадай һанал сэдьхэлдэ мартагдашагүй мүнхэ дурасхаал үлөөһэн байна. **(Үни удаан үргэлжэлһэн нэрьемэ альга ташалга болобо).**

Индиин хэдэн зуун жэлэй айхабтар баян культурые советскэ хүнүүд угаа ехээр һонирходог. Индийскэ уранзохёолшодой олохон номууд ород хэлэн дээрэ оршуулагданхай. Индиин агуу ехэ уранзохёолшо ба олониитын ажал-ябуулагша Рабиндранат Тагорэй бэшэһэн гайхамшагта зохёолнууд манай орон дотор ехээр һонирхон уншагдана. **(Альга ташалга болобо).** Мүнөө үеын индийскэ уранзохёолшодой номууд айхабтар һонирхолтойгоор уншагдана. **(Үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалга болобо).** Советскэ засагай жэлнүүдтэ Индиин уранһайханай литературын зохёолнууд Советскэ Союзда хоёр миллионһоо үлүү хэһэг тиражтайгаар хэблэгдэбэ. **(Альга ташалга болобо).** Өөрынгөө ороние айхабтар һайнаар мэдэдэг байһан Махатма Гандиин зохёолнууд ород хэлэн дээрэ оршуулагданхай. Индиин агуу ехэ арад лэ өөрынгөө түүхэдэ тон ехэ үүргэ дүүргэһэн байна. **(Үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалга болобо).** Индиин Республикын Премьер-Министр, элитэ ехэ гүрэнэй ба политическэ ажал-ябуулагша Джавахарлал Неругэй бэшэһэн «Индиие нээлгэ» гэжэ ном хэдэн мянган хэһэг тиражтайгаар хэблэгдэбэ. **(Альга ташалга болобо).**

Культурын ба искусствын талаар үргэн харилсаа хэхын түлөө, техническэ ба научна туйлалтануудаа али бүхы аргаар андалдан абалсахын түлөө оролдонобди. Советскэ хүнүүд индийскэ ханинарайнгаа айлшалжа ошохоdо хододоо баясан угтаха байна. **(Альга ташалга болобо).** Бэе бэеэ улам һайнаар мэдэдэг болоходомнай, туһалалсахадамнай манай хани барисаан улам бата бэхи болохо юм, бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалай хүсэнүүд улам эршэтэй болохо юм. **(Үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалга болобо).**

Манай делегациие айхабтар халуунаар, хани ёһоор угтаһанайтнай түлөө Таанарта, танай хүндэшэ арад зондо баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт. Хани барисаатай Индиин арадай улам ехэ амжалта туйлахыень, зол жаргалтай ажаһуухыень үнэн зүрхэнһөө хүсэнэбди. **(Нэрьемэ альга ташалга болобо).**

Агуу ехэ индийскэ арад мандаха болтогой! **(Үни удаан үргэлжэлһэн нэрьемэ альга ташалга болобо).**

Индиин ба Советскэ Союзай арадуудай хани барисаан мандаха болтогой! **(Үни удаан үргэлжэлһэн нэрьемэ альга ташалга болобо).**

Бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал мандаха болтогой! **(Үни удаан үргэлжэлһэн нэрьемэ альга ташалга болобо).**

...хэд Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин Бомбейдэ ерэбэ

...БЕЙ, ноябриин 23. (ТАСС). ... Хрущев болон Булганин ... Прадеш штадһаа самолёдто һуугаад, үдын хойто тээ Бомбейдэ ерээ. Санта Круз гэжэ аэродром дээрэ олон тоото тусхай түшаалта хүнүүд болон арадай түлөөлэгшэд тэдэниие угтаа.

Н. А. Булганин ба Н. С. Хрущевой Делидэ ерэһэн тухай фильм

...Р-эй Министрнүүдэй Соведэй ...гшэ Н. А. Булганин ба ...й Верховно Соведэй Прези... ...Гэшүүн Н. С. Хрущевой Де... ...эһэндэ зорюулан кинохроникын буулгаһан тусхай фильм ноябриин 23-һаа Москвагай экранууд дээрэ харуулагдажа эхилхэ. Москваһаа ерэһэн айлшадтай индийскэ арадай мартагдашагүй уулзалгые кинофильмын кадрнууд харуулна.

Фильмые советскэ кинооператорнууд буулгаа.

(ТАСС).

ВСХВ-гэй Главна комитедэй тогтоол

1955 оной выставкын дүнгүүдээр БМАССР-эй түрүү ажахынуудта, зарим түрүүшүүлдэ ВСХВ-гэй шан олгогдобо

НЭГЭДЭХИ ЗЭРГЫН ДИПЛОМ, ХҮНГЭН БА АШААНАЙ АВТОМАШИНААР ШАГНАГДАҺАН АЖАХЫНУУД:

Байкало-Кударын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз—1954 ондо эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 0,6 центнер нооһо, тарияанай газарай 100 га бүридэ 3900 үндэгэ, 41 эхэ гахайн тус бүриһөө 18 поршоонхо, 100 гүүдһээ 85 унага абаа.

Энэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Т. Д. Сычёв** Ехэ алтан медаляар, велосипедээр шагнагдаба.

Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхоз—үнеэн бүриһөө 2860 килограмм һү һаагаа, эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 1,46 центнер нооһо хайшалаа, эмэ тахяа бүриһөө 72 үндэгэ гэхэ гү, али тарияанай талмайн 100 га бүридэ 2100 үндэгэ абаа, 100 үнеэн бүриһөө 96 тугал абажа түлжүүлээ, 6 һараһаа доошо наһатай тугалнуудай шэгнүүрые сүүдхэдээ 845 граммаар, 6 һараһаа дээшэ наһатай тугалнуудай шэгнүүрые сүүдхэдээ 560 граммаар нэмээгээ, колхозойнгоо мүнгэн олзо доходые 1 миллион 125 мянган түхэригтэ хүргэжэ, эдлүүриин газарай га бүридэ 114,7 түхэриг мүнгэ абаа.

Колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Д. Д. Очиров** Ехэ алтан медаляар, радиоприёмнигоор шагнагдаба.

Колхозой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр **Т. Д. Данзанов** Ехэ мүнгэн медаляар, велосипедээр шагнагдаба.

Колхозой зоотехник нүхэр **Б. А. Борисов** Ехэ мүнгэн медаляар, велосипедээр шагнагдаба.

Зэдын аймагай Молотовой нэрэмжэтэ колхоз — 16.510 толгой хониһоо эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 1,21 центнер нооһо хайшалаа.

Колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **М. П. Кавелин** Ехэ мүнгэн медальда хүртэбэ.

Сэлэнгын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхоз — эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 0,9 центнер нооһо хайшалаа, үнеэн бүриһөө 2413 килограмм һү һаагаа, 100 үнеэн бүриһөө 98 тугал абажа, бүрин бүтэнөөр түлжүүлээ, мүн 6 һара хүрэтэр наһатай тугалнуудай шэгнүүрые сүүдхэдээ 730 граммаар нэмээгээ, силосно культурануудай 186 га талмайн гектар бүриһөө 295 центнер ургаса хуряагаа, ниитынгээ ажахыһаа 2.047.106 түхэриг олзо доход абаа.

Колхозой түрүүлэгшэ **Б. Б. Шагдыров** Ехэ алтан медаляар, радиоприёмнигоор шагнагдаба.

Колхозой зоотехник нүхэр **Н. Г. Вяткин** Ехэ мүнгэн медаляар, мотоциклаар шагнагдаба.

Кабанскын аймагай Темлюйскэ МТС—эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 0,45 центнер нооһо, тарияанай газарай 100 га бүридэ 1300 үндэгэ абаа, мүн 2530 га шэнэ газар эдлүүрилээ.

МТС-эй директор нүхэр **Н. В. Кириков** Ехэ мүнгэн медаляар, сарбуугай часаар шагнагдаба.

ХОЁРДОХИ ЗЭРГЫН ДИПЛОМ, АШААНАЙ АВТОМАШИНААР ШАГНАГДАҺАН АЖАХЫНУУД:

Түнхэнэй аймагай Түнхэнэй МТС—харьяата колхозуудтаа 12124 хониһоо эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 0,39 центнер нооһо абаа, мүн 2851 га талмайн гектар бүриһөө 14,1 центнер шэнииcын ургаса хуряагаа.

МТС-эй директор нүхэр **И. Л. Петров** Бага мүнгэн медаляар, сарбуугай часаар шагнагдаба.

Баргажанай аймагай Уринска дунда һургуули — ботаника, хими, физикэ хүдөө ажахытай холбожо зааһанай ашаар һурагшадые ажалда дүршэлтэй болгожо, һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие һайнаар табяа.

Энэ һургуулиин директор нүхэр **И. М. Васильев** Ехэ мүнгэн медаляар, часаар шагнагдаба.

Тарбагатайн аймагай «Гигант» колхоз — эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 0,6 центнер нооһо хайшалаа, эмэ тахяа бүриһөө 82,2 үндэгэ тарияанай газарай 100 га бүридэ 3200 үндэгэ абаа, тахяагайнгаа тоо 1120 толгой болгоо.

Түнхэнэй аймагай Хрущевой нэрэмжэтэ колхоз — 636 га талмайн га бүриһөө 16,3 центнер шэнииcын ургаса хуряагаа, эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 0,6 центнер нооһо хайшалаа.

Колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **С. И. Шафиров** Ехэ мүнгэн медаляар, мотоциклаар шагнагдаба.

Хойто-Байгалай аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхоз — 228,7 мянган түхэригтэй ангай арһа гүрэндэ тушаагаа, мүн ангуушан бүхэнэй 6123 түхэриг мүнгэ олоо, 100 эхэ оро бүхэнһөө 75,6 тугал абаа.

Колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **С. И. Куробтев** Бага алтан медаляар, часаар шагнагдаба.

Иволгын аймагай «Улаан Оронго» колхоз — 6500 толгой хониһоо эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 0,76 центнер нооһо хайшалаа, мүн эбэртэ бодо малаа һайнаар бэлшээн таргалуулаа.

Колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Д. Р. Цыренжапов** Бага алтан медаляар радиоприёмнигоор шагнагдаба

Иволгын аймагай «Коммунизм» колхоз—11,2 га газарай га бүриһөө 235 центнер үгэрсэ абаа, 8958 хониһоо эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 0,9 центнер нооһо абаа, тарияанай газарай 100 га бүридэ 1500 үндэгэ абаа.

Колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Д. Б. Цырендоржиев** Ехэ мүнгэн медаляар, радиоприёмнигоор шагнагдаа.

Түнхэнэй аймагай «Красный пахарь» колхоз — 474 га талмайн га бүриһөө 16,07 центнер шэнииcын ургаса хуряагаа, эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 0,43 центнер нооһо хайшалаа.

Энэ колхоздо хүдэлдэг Түнхэнэй МТС-эй тракторна бригадын бригадир нүхэр **Н. И. Сороковиков** Ехэ мүнгэн медаляар шагнагдаба.

Сэлэнгын аймагай Молотовой нэрэмжэтэ колхоз—эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 2,43 центнер нооһо хайшалаа, тарияанай газарай 100 га бүридэ 1700 үндэгэ абаа.

Колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Г. В. Минаев** Ехэ мүнгэн медаляар шагнагдаба.

Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз—17307 хониһоо эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 1,53 центнер нооһо хайшалһанайнгаа түлөө киноустановкоор шагнагдаба.

Колхозой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр **Р. С. Бубеев** Бага мүнгэн медаляар, сарбуугай часаар шагнагдаба.

Курумканай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз — 13.129 толгой хониһоо эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 1,0 центнер нооһо хайшалһанайнгаа түлөө киноустановкоор шагнагдаба.

Кабанскын аймагай «Коммунизм» колхоз — 124 га талмайн гектар бүриһөө 50 центнер нэгэ жэлэй ногооной ургаса хуряаһанайнгаа түлөө, эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 0,46 центнер нооһо хайшалһанайнгаа түлөө автоуһалууряар шагнагдаба.

Колхозой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр **С. Л. Арсентьев** Бага мүнгэн медаляар шагнагдаба.

Кабанскын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхоз — 87 га талмайн гектар бүриһөө 32 центнер нэгэ жэлэй ногооной, мүн 50 га талмайн гектар бүриһөө 31 центнер олон жэлэй ногооной ургаса хуряаһанайнгаа түлөө, эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 0,4 центнер нооһо хайшалһанайнгаа түлөө автоуһалууряар шагнагдаба.

Кабанскын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз — 179 га газарай гектар бүриһөө 48 центнер олон жэлэй ногооной ургаса абаһанайнгаа түлөө, эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 0,43 центнер нооһо хайшалһанайнгаа түлөө электроһаалгын агрегадаар шагнагдаба.

Колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **А. К. Квасников** Бага мүнгэн медаляар, часаар шагнагдаба.

Түнхэнэй аймагай XVII партсъездын нэрэмжэтэ колхоз — 562 га талмайн гектар бүриһөө 16,07 центнер шэнииcын ургаса абаһанайнгаа, эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 0,38 центнер нооһо хайшалһанайнгаа түлөө электроһаалгын агрегадаар шагнагдаба.

Колхозой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр **Ж. А. Ангархаев** Бага мүнгэн медаляар шагнагдаба.

Кабанскын аймагай XVII партсъездын нэрэмжэтэ колхоз — 45 га талмайн гектар бүриһөө 58 центнер нэгэ жэлэй ногооной ургаса абаһанайнгаа, эдлүүриин газарай 100 га бүридэ 0,48 центнер нооһо, тарияанай газарай 100 га бүридэ 1500 үндэгэ, хахалагдаһан газарай 100 га бүридэ 7,9 центнер гахайн мяха абаһанайнгаа түлөө колхозой библиотекээр шагнагдаба.

Колхозой түрүүлэгшэ **С. А. Залуцкий** Ехэ мүнгэн медаляар шагнагдаба

ЕХЭ АЛТАН МЕДАЛЯАР ШАГНАГДАГШАД:

Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой һаалишан **Д. Д. Цырендоржиева** даажа байһан үнеэн бүриһөө 5002 килограмм һү һааһанайнгаа түлөө «Победа» гэжэ хүнгэн машинаар шагнагдаба.

Бурят-Монголой зооветинститудай һуралсалай-туршалгын ажахын һаалишан **А. Е. Петрова** үнеэн бүриһөө 5352 килограмм һү һааһанайнгаа түлөө оёдолой машина шагнал абаба.

БАГА АЛТАН МЕДАЛЯАР ШАГНАГДАГШАД:

Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой һаалишан **П. Б. Жалсанова** үнеэн бүриһөө 3446 килограмм һү һааһанайгаа түлөө оёдолой машинаар шагнагдаба.

Түнхэнэй аймагай XVII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой тарияанажалай бригадын бригадир **Г. С. Шараев** га бүриһөө 21,2 центнер шэнииcэ абаһанайнгаа түлөө Бага алтан медаляар, мотоциклаар шагнагдаба.

Байкало-Кударын аймагай Кабанскын МТС-эй комбайнер **И. В. Вторушин** «С-4» комбайнаар 20 хоногой туршада 4800 центнер тарияа сохиһонойнгоо түлөө мотоциклаар шагнагдаба.

Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой мал адуулагша **Ц. С. Самбуев** даажа байһан 80 үнеэдэйнгээ тус бүриһөө 3257 килограмм һү һаалгаһанай түлөө сарбуугай часаар шагнагдаба.

Сэлэнгын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой племенной фермые даагша **Ш. С. Содномов** фермын 82 үнеэдэй тус бүриһөө 2413 килограмм һү һааһанай, 100 үнеэн бүриһөө 98 тугал абаһанай, 6 һара хүрэтэр наһатай тугалнуудай шэгнүүрые сүүдхэдээ 790 граммаар нэмээһэнэй түлөө радиоприёмнигоор шагнагдаба.

Сэлэнгын аймагай Молотовой нэрэмжэтэ колхозой луговод **П. Н. Ефимов** 168 га талмайн гектар бүриһөө 27,2 центнер, мүн 6 га рекордно участогай гектар бүриһөө 100 центнер үбһэ хуряагаа.

Баргажанай аймагай Уринска дунда һургуулиин эдир натуралистнуудай кружогые хүтэлбэрилэгшэ нүхэр **Т. М. Малико** радиоприёмнигоор шагнагдаба.

ЕХЭ МҮНГЭН МЕДАЛЯАР ШАГНАГДАГШАД:

Мухаршэбэрэй аймагай Булганинай нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон **Б. Д. Дымбрылова** хонин бүриһөө 4,7 килограмм нооһо хайшалһанай ба 100 эхэ хонин бүриһөө 121 хурьга абажа түлжүүлһэнэйнгээ түлөө оёдолой машинаар шагнагдаба.

Бичурын аймагай Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой хонишон **Е. Т. Самокрутова** 100 эхэ хонин бүриһөө 110 хурьга абаһанай ба хонин бүриһөө 4,4 килограмм нооһо хайшалһанайнгаа түлөө оёдолой машинаар шагнагдаба.

Байкало-Кударын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гахайшан нүхэр **В. М. Ли-шу-ша** эхэ гахай бүриһөө 19,9 поршоонхо абаһанайнгаа түлөө оёдолой машинаар шагнагдаба.

Иволгын аймагай Саянтын МТС-эй комбайнер **Р. Б. Раднаева** 20 хоногой туршада «С-6» комбайнаар 5071 центнер тарияа сохиһонойнгоо түлөө оёдолой машинаар шагнагдаба.

Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой һаалишан **Л. Н. Бадмаева** даажа байһан 8 үнеэнэйнгээ тус бүриһөө 2820 килограмм һү һааһанайнгаа түлөө оёдолой машинаар шагнагдаба.

Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишон **Ж. Л. Цыремпилова** 100 эхэ хонин бүриһөө 110 хурьга абаһанай ба хонин бүриһөө 3,76 килограмм нооһо хайшалһанайнгаа түлөө оёдолой машинаар шагнагдаба.

Сэлэнгын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой һаалишан **В. Н. Гомбоева** даажа байһан 10 үнеэнэйнгээ тус бүриһөөнь 2402 килограмм һү һааһанайнгаа түлөө оёдолой машинаар шагнагдаба.

Байкало-Кударын аймагай Кабанскын МТС-эй комбайнер нүхэр **В. Д. Карнышев** «С-6» комбайнаар хүдэлмэриин 20 үдэр соо 5042 центнер тарияа сохиһонойнгоо түлөө радиоприёмнигоор шагнагдаба.

Заиграйн аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой тарияанажалай бригадын бригадир **А. С. Ермолаев** 114 га талмайн гектар бүриһөө 21,2 центнер шэнииcэ хуряаһанайнгаа түлөө велосипедээр шагнагдаба.

Иволгын аймагай «Коммунизм» колхозой овощной бригадын бригадир **И. М. Яковлев** га бүриһөө 250 центнер үгэрсэ хуряаһанайнгаа түлөө велосипедээр шагнагдаба.

Заиграйн аймагай Ново-Брянска МТС-эй комбайнер **В. Ф. Жерлов** «С-6» комбайнаар 20 үдэр соо 5747 центнер тарияа сохиһонойнгоо түлөө мотоциклаар шагнагдаба.

Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой һаалишан **Д. Б. Нимаева** даажа байһан 8 үнеэнэйнгээ тус бүриһөө 2956 килограмм һү һааһанайнгаа түлөө сарбуугай часаар шагнагдаба.

Сэлэнгын аймагай Маленковой нэрэмжэтэ колхозой һаалишан **Д. Б. Хайданова** үнеэн бүриһөө 2764 литр һү һааһанайнгаа түлөө сарбуугай часаар шагнагдаба.

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта)

ВСХВ-гэй Главна комитедэй тогтоол

1955 оной выставкын дүнгүүдээр БМАССР-эй түрүү ажахынуудта, зарим түрүүшүүлдэ ВСХВ-гэй шан олгогдобо

(Түгэсхэл)

БАГА МҮНГЭН МЕДАЛЯАР ШАГНАГДАГШАД:

Толстихин Н. А.—Баргажанай аймагай Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой зүгын ажахые даагша.

Батышев А. И. — Сэлэнгын аймагай XVIII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой луговод часаар шагнагдаба.

Поломошин А. А. — Кабанскын аймагай Темлюйскэ МТС-эй тракторна бригадын бригадир.

Челночков П. П. — Мухаршэбэрэй аймагай Гашейн МТС-эй бригадир мотоциклаар шагнагдаба.

Попов Н. А. — Түнхэнэй аймагай Түнхэнэй МТС-эй тракторист мотоциклаар шагнагдаба.

Конев С. Б. — Байкало-Кударын аймагай Молотовой нэрэмжэтэ колхозой моришон.

Поломошин К. С. — Кабанскын аймагай Темлюйскэ МТС-эй тракторна бригадын бригадир.

Ефимова А. А. — Сэлэнгын аймагай Молотовой нэрэмжэтэ колхозой һаалишан.

Шелковников П. С. — Баргажанай аймагай XVIII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой бригадир часаар шагнагдаба.

Цырендоржиев Н. Б. — Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой мал адуулагша часаар шагнагдаба.

Лазарев Э. Ц. — Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой мал адуулагша часаар шагнагдаба.

Сыренов С. Ш. — Түнхэнэй аймагай XVII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түмэршэ дархан часаар шагнагдаба.

Вершинин М. И.—Зэдын аймагай Молотовой нэрэмжэтэ колхозой племенной ОТФ-е даагша часаар шагнагдаба.

Малых М. Д. — Тарбагатайн аймагай «Гигант» колхозой КТФ-е даагша.

Пурбуева Ц. С. — Иволгын аймагай «Коммунизм» колхозой звеньевой часаар шагнагдаба.

Цыденова М. Г. — Сэлэнгын аймагай Хрущевой нэрэмжэтэ колхозой һаалишан.

Цыренжапова М. М. — Сэлэнгын аймагай Кагановичын нэрэмжэтэ колхозой МТФ-н бригадир.

Падерин Г. В. — Байкало-Кударын аймагай Ждановай нэрэмжэтэ колхозой хонишон часаар шагнагдаба.

Ильгеев С. Ц. —Байкало-Кударын аймагай Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой мал адуулагша часаар шагнагдаба.

Мясников П. П. — Тарбагатайн аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой моришон часаар шагнагдаба.

Разгильдеев И. П.—Түнхэнэй аймагай Хрущевой нэрэмжэтэ колхозой бригадир.

Дамбарова С. Н. — Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой һаалишан.

Гармаева Д. О. — Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хонишон часаар шагнагдаба.

Буторина М. С. — Сэлэнгын аймагай XVIII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой һаалишан часаар шагнагдаба.

Афанасьев Е. Я. — Бичурын аймагай Молотовой нэрэмжэтэ колхозой таряанажалай бригадын бригадир.

Петров Д. Ф. — Бичурын аймагай XIX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой ан үсхэбэрилэгшэ.

Зубакина А. Л. — Заиграйн аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой звеньевой.

Богатых Д. А. — Курумканай аймагай Хрущевой нэрэмжэтэ колхозой ан үсхэбэрилэгшэ.

Филиппова А. П. — Заиграйн аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой звеньевой.

Бельский А. Ф. — Мухаршэбэрэй аймагай «Коммунизм» колхозой таряанажалай бригадын бригадир.

Осоров Д. С. — Түнхэнэй МТС-эй тракторист.

Тюменцев Д. В. — Түнхэнэй МТС-эй бухгалтер.

Горюнова Н. П. — Бурят-Монголой гүрэнэй конюшниин моришон часаар шагнагдаба.

Горюнова Т. Т.—Бурят-Монголой гүрэнэй конюшниин моришон.

Мельников К. Ф. — Бичурын аймагай Окино-Ключевскойн МТС-эй тракторна бригадын бригадир.

Дашинимаев У. Д. — Иволгын МТС-эй комбайнер.

Житихин В. С. — Иволгын МТС-эй комбайнер.

Будаев Д.-Н .Б. — Иволгын МТС-эй комбайнер.

Карпов И. А. — Кабанскын аймагай Темлюйскэ МТС-эй участково механик.

Елизов А. И. — Кабанскын аймагай Темлюйскэ МТС-эй тракторист.

Шишмарев В. Н. — Мухаршэбэрэй аймагай Гашейн МТС-эй бригадир.

Васильев Л. Г. — Мухаршэбэрэй аймагай Гашейн МТС-эй тракторист.

Якимов Ф. С. — Мухаршэбэрэй аймагай Гашейн МТС-эй тракторист.

Поломошин П. С. — Кабанскын аймагай Темлюйскэ МТС-эй тракторист часаар шагнагдаба.

Жерлов Г. Л. — Заиграйн аймагай Ново-Брянска МТС-эй тракторист.

Низамеев Б. Ф. — Заиграйн аймагай Ново-Брянска МТС-эй комбайнер часаар шагнагдаба.

Бадмаева Д. Б. — Сэлэнгын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой һаалишан часаар шагнагдаба.

Мертвецов С. С. — Кабанскын аймагай Темлюйскэ МТС-эй тракторна бригадын бригадирай туһалагша часаар шагнагдаба.

Саканцев В. В. — Баргажанай аймагай уһалууриин системын Баргажанай управлениин главна инженер.

Торгашин В. А. — Иволгын аймагай Саянтын МТС-эй комбайнер.

Солдатов Г. А. — Заиграйн аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой таряанажалай бригадын бригадир.

Бадлуев Н. Б. —Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой таряанажалай бригадын бригадир.

Пурбуева Ц.-Д. Ц. — Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой звеньевой.

Суранов М. Р. — Кабанскын аймагай «Красноармеец» колхозой мал адуулагша.

Доволин Н. Д. — Хойто-Байгалай аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой ангуушан.

Абидуев Р. Б.—Иволгын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой мал адуулагша.

Красноярова Е. Н.—Иволгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой тугалшан.

Аюшеев Р. Д. — Курумканай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговод часаар шагнагдаба.

Галсанова Б. Д. — Ахын аймагай Молотовой нэрэмжэтэ колхозой мал адуулагша.

Сонопова Ж. С. — Ахын аймагай «Коминтерн» колхозой мал адуулагша.

Самбялов Н. Ж. — Ахын аймагай «Улаан Шулууты» колхозой луговод.

Семенов С. У. — Ахын аймагай «Улаан Аха» колхозой мал адуулагша.

Жамбалов Б. Е. — Ахын аймагай «Улаан Шарза» колхозой мал адуулагша.

Залуцкий Л. П. — Кабанскын аймагай XVII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой таряанажалай бригадын бригадир.

Шевелев П. И. — Кабанскын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой таряанажалай бригадын бригадир.

Соболев В. К. — Иволгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговод.

КПСС-эй XX съездын хүндэлэлдэ

Гүйсэд бэлэдхэлтэйгээр угтаба

Улан-Удын судна заһабарилгын заводой коллектив партиин XX съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ оролсоод, ажалайнгаа бүтээсые эрид дээшэлүүлһэнэй ашаар энэ жэлэйнгээ судна заһабарилха сезониие гүйсэд бэлэдхэлтэйгээр угтаа. Заводой хүдэлмэришэд суднануудые заһабарилха октябрь һарынгаа даалгабариие 131,7 процент дүүргээ.

Котельнэ, механическа цехынхид октябрь һарада ажалайнгаа бүтээсые эрид дээшэлүүлжэ, завод соогоо магтаалтай болонхой. Механическа цехын токарьнууд нүхэр Хохряков, К. Рагускин октябрь һарада даалгабаряа үдэр бүри 180—200 процент, слесарьнууд нүхэд Р. Гордеев, Г. Лужков—220—260 процент дүүргэһэн байна.

Энэ жэлэй кварталай социалистическэ мүрысөөнэй дүнгүүдээр судна заһабарилгын заводой коллектив СССР-эй гол мүрэнэй пароходствын, ВЦСПС-эй хоёрдохи мүнгэн шанда хүртөө һэн. **Д. Балданов.**

11 һарынгаа түсэб дүүргэбэ

Улан-Удын модоной заводой коллектив КПСС-эй ЦК-гэй июльскэ Пленумэй тогтоолые зүбшэн хэлсээд, партиин XX съездын хүндэлэлдэ дээшэлүүлэгдэһэн уялга абаһан юм. Энэ коллектив хэлэһэн үгэдөө хүрэжэ, уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэжэ байна.

Модо хюрөөдэлгын цехын мастернууд Иван Горячкин, Иван Сурин гэгшэдэй халаанайхид социалистическэ мүрысөөндэ оролсоод, завод соогоо эгээл ехэ амжалта туйлаа. Тэдэнэр октябриин 26-да түс бүридөө 280 кубометр модо хюрөөдэжэ, халаанайнгаа даалгабариие 220 процент дүүргэһэн байгаа. Тэдэнэрэй туйлаһан эрхим амжалтань тэрэ дарыдаа «Молнидо» тэмдэглэгдээ юм.

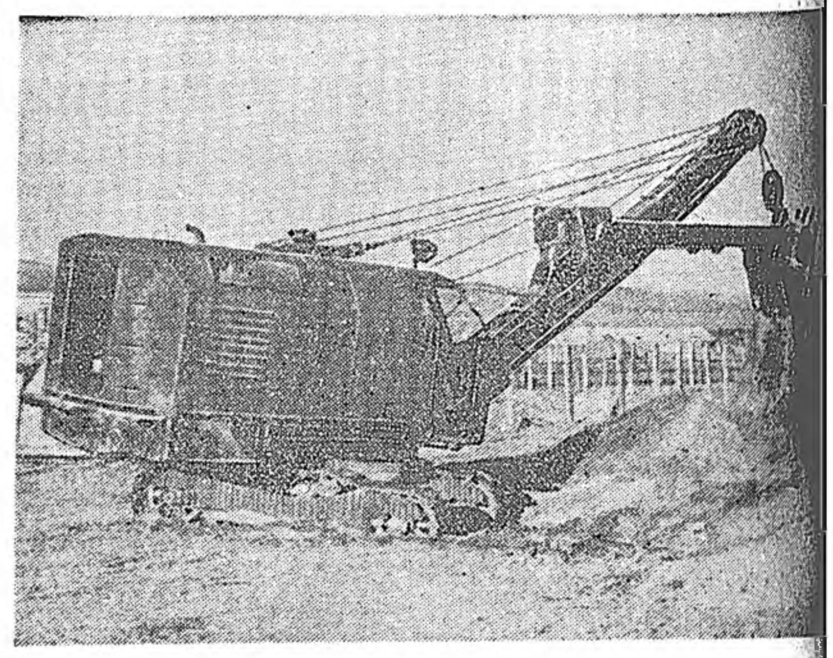
Д. Аюшеев.

Ажалай новатор

Сергей Иванович Баранов Советскэ Армиин албанһаа табигдажа ерээд, паровозо-вагонно заводто ажаллажа захалһан юм. Ямаршье мэргэжэлгүй байһан туладаа тэрэ паровозой мөөрын гол точилдодог станок дээрэ хүдэлмэрилхэ мэргэжэл шудалжа эхилээ һэн. Уданшьегүй, энэ оролдосотой нүхэр түмэр отолхо технологитой танилсажа, гансааран хүдэлмэрилхэ эрхэ олоһон байгаа. Нүхэр Баранов оролдосотой ажалайнгаа түлөө «Заводой эрхим токарь» гэһэн хүндэтэ нэрэзэргэдэ хүртэһэн байна. Тэрэ эрхим шанартай продукци үйлэдбэрилхэ зуураа, даалгабаряа хододоо 180—200 процент дүүргэнэ.

Һаяхан нүхэр Баранов станогтоо тусгаар түхеэрэлгэ тодхохо гэһэн уралан-нарижуулгын һанамжа оруулба. Тэрэнэй ашаар түс станок элдэб детальнуудые хэхэ аргатай болохо юм.

М. Поздеев.

3—754 номерой экскаваторта ажалладаг дүй дүршэлтэй машинист А. Ф. Шевченко республиканска больницын теплофикационно сетиин траншейс малтахадаа, үдэр бүри халаанайнгаа даалгабариие 250 процент дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: экскаваторщик нүхэр Шевченко траншей малтажа байна.

З. Веснинагай фото.

„Байгалай толон“ гэжэ журналай удаадахи номер

«Байгалай толон» гэжэ литературно-уранһайханай, олониитэ-политическэ журналай удаадахи, 3-дахи номер һаяхан хэблэлһээ гараба.

Михаил Степановай зохёоһон «Байгалай повесть» энэ журналай эхиндэ тунхаглагдаба.

Манай ханинарай шүлэгүүд гэһэн бүлэг соо Ли Чанай «Улаан солдадууд», Ли Бон Хакын «Уулзажа шадабагүйбди», Ким Тю Ренэй «Поездын купе соо» гэжэ шүлэгүүд оронхой. Эдэ шүлэгүүдые ородһоо А. Жамбалдоржиев, К. Ильин оршуулбад.

Жамсо Тумуновай «Алтан бороо» гэжэ романай үргэлжэлэл, Чимит Цыдендамбаевай «Үлгын дуун» гэжэ рассказ гараба. Бурят-Монголой поэдүүд Ц. Жимбиевэй «Эхэ», «Байсын зээрэг горхонһоо», Д. Будажаповай «Ангарын захяа», А. Жамбалдоржиевай «Одон», «Горхоной эрье» гэжэ шүлэгүүд тунхаглагдаба.

Түрэл хизаараарнай гэһэн б... соо А. Бальбуровай «Хэжэнгы... нишод» гэжэ замай тэмдэглэ... гараба.

Ородой түрүүшын революци... жэлэй ойдо зорюулагдаһан «... лэй дуунууд» гэжэ филологи... наукануудай кандидат Л. Элиас... түүхын очерк тунхаглагдаба... очеркые Д. Чернинов оршуулба.

Критикэ ба библиографиин б... соо филологическа наукануудай ... дидат Ц. Цыдендамбаевай бэш... «Ородһоо бурят болгогдоһон у... һайханай литературын оршуулг... хай» гэжэ статья толилогдонхой.

Культурна ажабайдалай ... кын бүлэг соо залуу уранзохёо... дой зүблөөн, шэнэ театральн... зон, Байгалые шэнжэлэлгэ тухай... бусад тэмдэглэлнүүд оронхой.

Журналай эсэстэ Бурят-Монг... ба Читын областьдо гараһан ш... номууд тухай мэдээсэгдэнэ.

Тобшо һонинууд

★ Сэлэнгын аймагай Загастайн дунда һургуулида хүгжэмэй кружок эмхидхэгдээд хүдэлмэрилжэ байна. Энэ кружогые Сталинай нэрэмжэтэ колхозой клубые даагша хүгжэмшэ Жамбал Санжанов хүтэлбэрилнэ.

★ Зэдын аймагай Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозойхид өөһэдөө хирпиисэ сохидог юм. Энэ жэлдэ 20 мянган хирпиисэ галдагдажа, барилгын бригадада үгтөө.

ХРОНИКО

РСФСР-эй Верховно Сове... Президиумэй Указай ёһоор Б... рят-Монголой АССР-эй Мини... нүүдэй Соведэй дэргэдэ барил... ба архитектурын хэрэгүүдые эр... хэ управлени байгуулагдаба.

Шатараар БМАССР-эй түрүү һуури эзэлхын тү...

Шатараар республикын ... һуури эзэлхын түлөө мүрыс... ээлжээтэ 6-дахи уулзалга боло...

Мамилов Сумкин хоёрой н... һан парти тон түргэнөөр 21... ябадалдаа дүүрэбэ. Мамилов ... данай эхиндэ хоёр хүбүүгээ а... Саашадаа наадан бүри шанга... Сумкин нүгөөдынгөө бодые а... Мамилов өөрыгөө шүүгдэһэнд... лобо.

Мельников Мункоевые, Ал... найн Михайловые шүүгээ.

Пуртов Цыденов хоёр ... шангаар наадаба. Цыденов ... һаар хүбүүгээ миин табижа ... бэшье, наадаяа зүбөөр ург... лүүлжэ, нүгөөдынгөө 2 хүбүү... хуулба. Пуртов добтолгоёо ... шангадхахын тула үшөө нэгэ ... гээ табижа үгөөд, нүгөөдынгөө ... тээшэ дабшаба. Цыденов добт... һоонь аршалан наадаа һаа ... сэжэ болохо аад, шүүхэ зор... тойгоор наадаад, муу бай... ороо. Тиигээд уданшьегүй шүү...

Павлов Мадаев хоёр тэнсээ...

Тоглоев — Воробьев, Галда... Малков, Власов—Сампилов ... дэй партинууд үргэлжэлүүлэг...

Мүн энэ үдэр хойшолуула... партинууд үргэлжэлүүлэгдэ.

Пуртов хойшолуулагдаһан ... тияа тэнсэһэн дээрэ тоолое... Мамиловта дурадхаһан б... Гэбэшье, Мамилов тэрэниие... шөөнгүй наадажа, партияа а...

Цыденов Галдановые, Воро... Мадаевые шүүгээ.

Зургаадахи уулзалгын удаа ... пилов (5 очкотой, нэгэ хойш... лагдаһан партитай) нэгэдэхи, ... кин (5-һаа 4 очкотой, нэгэ хо... луулагдаһан партитай) хоёр... һуури эзэлжэ ябана.

А. Мал...

Мэргэжэлтын зүбшэл

ҺАЙН ҮРЭҺЭ БЭЛЭДХЭХЭ ШУХАЛА

Өөрын, һайн шанартай, сортовой үрэһөөр колхоз, совхоз бүхэнэй өөһэдыгөө хангалга хадаа хүдөө ажахын үйлэдбэриин гол һалбари болохо орооһо таряанай ажахые саашадань дэбжээлгэдэ шухала удхашанартай байна. Һайн үрэһэн — колхоз, совхоз бүхэнэй алтан фондонь, баян ургасын гол үндэһэниинь болоно. Тиимэһээ мүнөө һайн шанартай үрэһэ хааха гээшэ колхоз, совхоз бүхэнэй түрүүшын ээлжээнэй зорилго мүн. Республикын колхозууд ба совхозууд 1956 оной хабарай тарилгада хүрэхэ өөрын үрэһэ мүнөө жэл хааха зэргэтэй.

Гэбэшье, республикын колхозуудта, илангаяа Хэжэнгын, Хориин, Яруунын, Зэдын, Закаменай, Заиграйн, Сэлэнгын ба Ториин аймагуудта үрэһэ хаалга хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Эндэ үрэһэ хаалгын түсэб һая хахадлажа гү, али үшөө хахадлаадүй байна.

Үрэһэ хаалгые унжагайруулжа болохогүй. Үрэһэнэй участогһаа абтаһан таряа эдэ үдэрнүүдтэ сохижо дүүргэхэ шухала. Хэрбээ хэрэгтэй болохо үрэһэ хүрэнгөөр үрэһэнэй участогуудай хангажа шадахагүй байгаа һаань, жиирэй тарилгын һайн ургасатай участогуудһаа абтаһан эрхим орооһоор үрэһэ хаахые правительство зүбшөөнхэй.

Аржагар томо ба хуурай, хүдөө ажахын ургамалнуудай хоротоноор, үбшэнгүүдээр гэмтээгдээгүй, буртаг ногооной үрэнүүдһээ сэбэрлэгдэһэн, ургаха шадал ехэтэй, нютагай эрхэ байдалда тааараһан үрэһэн лэ һайн байдаг.

Һайн шанартай үрэһэ бэлдэхын тула тон түрүүн таряагаа элдэб холисонуудһаа, буртаг ургамалнуудай үрэһэнһөө, тэрэшэлэн наршагар ба үбшэнтэй орооһонуудһаа сэбэрлэхэ шухала. Имагтал сэбэр ба гүйсэд бэлэдхэгдэһэн орооһо амбаарта хааха хэрэгтэй. Тиигээгүй һаа, буртаг ургамалай үлөөдэһэнтэй, сэбэрлэгдээгүй орооһонтой хамта хранилищада ороһон хорото зүйлнүүд үрэһэ хүрэнгэ гутаажа болохо юм. Шииг ехэтэй орооһо үрэһэ хүрэнгэ болгон хаажа болохогүй. Тиимэ орооһон үбэлэй үедэ ургаха шадалаа гээдэг, тиигэжэ тарилгада хэрэглэхын аргагүй боложошье болодог байна.

Үрэһэнэй таряа түргэнөөр сэбэрлэхын тулада таряа сэбэрлэдэг бүхы машинануудые, илангаяа «ВИМ», «ОС-3», «ОС-1» машинануудые, мүн триернүүдые дүүрэн хүсөөрнь хэрэглэхэ, энэ зорилгоор түсэб колхоз, совхоз, МТС бүхэндэ табигдаһан байха зэргэтэй. Молотилкаһаа ороһон таряае түрүүн веялкээр, сортировкоор сэбэрлээд, удаань орёо нарин машинада, триертэ табижа, бүри наринаар сэбэрлэхэ шухала.

Сэбэрлэлгэнэй һүүлээр үрэһэндэ хэрэглэжэ болохо гү гэжэ орооһоёо шалгаха хэрэгтэй. Тиихэдээ сэбэрлэгдэһэн таряанай обоо бүхэнһөө, тогтоогдоһон заабариин ёһоор, дунда зэргын орооһонуудые түүжэ абаад, шанарынь шалгуулхын тула үрэһэ шалгаха лабораторидо эльгээхэ шухала. Тиин сэбэр бэшэ таряан түрүүшын шалгалтын һүүлээр бага дахин сэбэрлэгдээд, хоёрдохёо шалгагдаха байна.

Үрэһэнэй участогуудта тарихын тула һайн ургаса үгэдэг участогууд дээрэ ургуулагдаһан сортовой, томо орооһо шэлэн абаха хэрэгтэй. Түрүү агротехникэ гээшэ гансахан лэ ургаса һайжаруулдаг бэшэ, мүн үрэһэнэй шэнжэ шанарые һайжаруулдаг гэжэ наукаар тодоруулагданхай.

Манай республикада мүнөө жэл хүйтэрһэн хойно, хура бороотой үедэ ургаса хуряагдаа. Иимэ таарамжагүй сатта хуряагдаһан үрэһэн амиды үрэтэй байбашье, һайнаар ургажа бирадаггүй. Намартаа наранай элшын дутамаг дээрэһээ тиимэ үрэһэн хүсэд эдеэшэжэ үрдидэггүй байна.

Мүн бусадшье олон шалтагаанһаа үрэһэнэй шадал муудажа магад. Жэшээлхэдэ, намартаа ургаһанһаа, нойтон үрэһэнэй үбэлдөө ургаһанһаа, буруугаар хатаагдаһанһаа, мүн үбшэндэ ба хоротондо гэмтээгдэһэнһээ, мууса хадагалагдаһанһаа боложо, үрэһэнэй үрэнь үхэжэ болодог байна.

Үрэһэнэй ургаха шадалай муу байһан бодото шалтагааниие тодоруулангүйгөөр, тарилгада тэрэнэй хэрэггүй болоһон тухай ямар нэгэн тобшолол эртээр хэжэ болохогүй. Түрүүшын шалгалта хэхэдэ ургаха шадалаараа муу байһан зарим таряан бодото дээрээ үхэнги бэшэ, харин дутуу эдеэшэнги байжа байдаг. Тиимэ үрэһэнэй ургаха шадалые юрын эрхэ байдалда шалгааһаа муугаар ургадаг. Яахадааб гэхэдэ, тиимэ таряан амаржа (унтажа) байһан үедөө байна гээшэ бшуу. Тиимэ үрэһэн ёһотой һайнаар сэбэрлэгдээд байбал, тарилгада хүсэд хэрэглэгдэхээр болодог.

Академик Т. Д. Лысенко үрэһэнэй биологическа үндэһэ нээжэ, тэрэниие һалхитуулан дулаасуулжа, ургаха шадалыень дээшэлүүлхэ арга зохёоһон байгаа.

Үрэһээ уридшалан сэбэрлэжэ бэлэдхэһэнэй удаа дээрэ заагдаһан аргаар ургаха шадалыень дээшэлүүлхэ шухала. Ургаха шадалаа гээгээгүй аад, ургаха шадалаар бага үрэһэн дулаасуулагдаад, һалхитуулагдаад байхадаа ургажа захалдаг. Тэрэнэй һүүлээр ургаагүй үлэһэн үрэһэн үхэнги ба тарилгада хэрэггүй гэжэ тоологдохо ёһотой. Ургаха шадал муртэй үрэһые тарилгаһаа урид шалгаха хэрэгтэй.

Ургаха шадалаар бага, хүсэд эдеэшээгүй үрэһые тодорхойлон олоһоной һүүлээр бүхы үрэһэнэй ургаха шадал дээшэлүүлхын тула тэдэниие академик Лысенкын аргаар агаарта дулаасуулха шухала.

Ургаха шадалыень дээшэлүүлхэ зорилготойгоор үрэһэ агаарта дулаасуулха арга олон байдаг. Эгээл дэлгэрэнгы, юрэ химда аргань гэхэдэ, үрэһээ тараажа хабарай наранда шарахада, мүн һарабша доогуур ба амбаар соогуур дэлгээжэ, һалхитуулан дулаасуулхада болоно. Гэбэшье, энэ хүдэлмэриие намар, үбэлэй үедэ хэжэ болохо юм. Зарим колхоздо ажамидарха шадабаритай аад, ургаха шадалаар бага үрэһэн ехэ байдаг. Тэдэниие ургаха шадалаар һайн болгожо болохо ба болгохошье хэрэгтэй. Энэ хэрэгые хабар болотор хойшолуулангүй, эртээнһээ һалхитуулан дулаасуулха ёһотой.

Тарилгын эхилхэһээ хэдэн һара урид агаараар дулаасуулагдаһан үрэһэн тарилгын үедэ дулаасуулагдаһан үрэһэндэ орходоо хүсэ шадалаар ехэ байдаг.

Үрэһэнэй таряа 14—15 процент шиигтэйгээр хадагалхада болодог. Гэбэшье, мүнөө жэл манай республикын олохон колхоздо үрэһэн болохо ехэ таряан даамайгаар шиигтэшэһэн байна. Тиимэһээ шииг ехэтэй үрэһэ ойрын үедэ хатааха ёһотой. Намар ба үбэл агаарта дулаасуулан таряа хатааха аргагүй байгаа һаань, инженер Гоголевой системын «ГЭС—3» гэжэ зерносушилкаар, мүн «ВИСХОМ», «Кузбасс» гэжэ сушилкануудаар үрэһээ хатаахада болоно. Зүгөөр, таряа хатааха үедөө температурын гуримые наринаар сахиха шухала. Тиигээгүй һаа, таряан дан ехээр шарагдан хуурагдажа, ургаха шадалаа огтолон гээжэ болохо юм.

Ургаха шадал муутай, хүсэд эдеэшээгүй үрэһые академик Лысенкын аргаар кондиционно үрэһэн болгожо болохо гэжэ манай республикын зарим колхозуудай дүй дүршэлөөр баталагданхай. Энэ хадаа үрэһэнэй нэмэлтэ резервые тарилгада хэрэглэхэ, мүн үрэһэ андалдалгын хүдэлмэридэ гаргашалагдаха сагые горьтойгоор хороохо арга олгоно.

Үрэһэ хаалгые ойрын үдэрнүүдтэ дүүргэхэ, тарилгын кондицида хүрэтэр тэрэниие сэбэрлэхэ, хатааха ба ургаха шадалынь шалгаха хэрэгтэй.

В. МАМИЛОВ, БМАССР-эй габьяата агроном.

Редакторай орло...
О. ГОМБОЕ...

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, заместителя редактора 32-74, отв. секретаря—27-37, партийной жизни, сельского хозяйства—47-59, пропаганды и переводов—35-14, культуры и быта, промышленности—34-05, местной информации и писем—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия 27-32. Для междугородных переговоров—16.

Н—00619. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 611...